

บทที่ 3

ประวัติกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ของประเทศไทยและการควบคุมไม้หวงห้าม

3.1 สถานการณ์ด้านการป่าไม้ก่อนการก่อตั้งกรมป่าไม้

ตามหลักฐานที่ได้ค้นพบปรากฏว่า การทำป่าไม้และการใช้พืชผลจากป่าในประเทศไทย นั้น ได้มีมานานโดยปราศจากการควบคุมของรัฐบาลแต่อย่างใด ในสมัยนั้นการทำไม้เพื่อการค้า มีแต่การทำป่าไม้สักทางภาคเหนือเท่านั้น ซึ่งส่วนมากอยู่ในมือของชนชาติพม่าและเงี้ยว ซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษทั้งสิ้น ส่วนชาวจีนและไทยมีทำกันบ้างเหมือนกัน แต่เป็นส่วนน้อย ป่าไม้ทั้งหมดอยู่ในความครอบครองของเจ้านายฝ่ายเหนือ ซึ่งเป็นเจ้าของท้องที่ ผู้ที่ประสงค์จะทำไม้ในป่าใด ก็ต้องขอรับอนุญาตจากเจ้าของป่า โดยยอมเสียเงินให้ซึ่งเรียกว่า “ค่าตอไม้” เรียงต้นตามจำนวนต้นสักที่ตัดฟันลง ส่วนการควบคุมที่จะให้ตัดต้นไม้เป็นจำนวนเท่าใด มีขนาดอย่างต่ำที่สุดเท่าใด หรือจะให้ตัดในตอนไหนบ้างนั้น เป็นอันไม่มี คงมีแต่การตรวจเก็บค่าตออย่างเดียวเท่านั้น

กรณีได้เป็นมาเช่นนี้ช้านาน ประกอบกับการอนุญาตให้ทำป่าไม้ของเจ้านายฝ่ายเหนือ มิได้เป็นไปโดยยุติธรรมและสมควร เช่นตกลงอนุญาตแก่บุคคลหนึ่งแล้ว เมื่อมีผู้อื่นให้ค่าตอสูงกว่า หรือให้เงินพิเศษนอกอีก ก็อนุญาตแก่ผู้นั้นไป หรือป่าแห่งเดียวกัน อนุญาตให้คนหนึ่งไปแล้ว กลับอนุญาตให้แก่คนที่สองที่สามต่อไปอีก เพื่อหาประโยชน์ทางเงินทองให้มากขึ้น ดังนั้น จึงมีคดีพิพาทและคำร้องทุกข์ของบรรดาพ่อค้าไม้ถึงรัฐบาลเสมอ จนรัฐบาลรู้สึกว่าเป็นต้องเข้าแทรกแซงแก้ไข ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2426 (ค.ศ. 1883) เมื่อรัฐบาลทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ จึงได้แทรกข้อความลงในสัญญานั้นเป็นข้อ 11 และ 12 มีใจความว่า ห้ามมิให้คนในบังคับอังกฤษทำป่าไม้ เว้นไว้แต่จะได้รับใบอนุญาต ซึ่งลงดวงตราของรัฐบาลโดยถูกต้อง และห้ามมิให้เจ้านายฝ่ายเหนือออกใบอนุญาตป่าแห่งใดแห่งเดียวให้แก่บุคคลเกินกว่าคนหนึ่งขึ้นไป

ข้อความที่แทรกเข้าเช่นนี้ไม่ใช่ของใหม่สำหรับเวลานั้น เพราะได้มีพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมืองซึ่งจะทำสัญญากับชาวต่างประเทศ จุลศักราช 1236 บัญญัติไว้แล้วในมาตรา 2 และ 4 เป็นแต่ยังไม่ใช้บังคับแก่คนในบังคับอังกฤษเท่านั้น จนกระทั่งได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรี ฉบับ ค.ศ. 1883 อนึ่ง เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามสัญญาฉบับนี้ รัฐบาลได้แต่งตั้งข้าหลวงใหญ่ขึ้นนายหนึ่งประจำที่เชียงใหม่ เพื่อดูแลกิจการป่าไม้ในมณฑลพายัพ ในนามแห่งกระทรวงมหาดไทย และเพื่อชดเชย

ค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้ รัฐบาลได้รับส่วนแบ่งค่าตอบแทนจากจำนวนฝ่ายหนึ่งหนึ่งของจำนวนที่เก็บได้ทั้งหมด

นอกจากพระราชบัญญัติและหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีดังกล่าวแล้ว รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้อื่นๆ มา ดังนี้ คือ

1. ประกาศขนสั๊กและไม้กระยาเลย จุลศักราช 1236 ว่าด้วยการตรวจเก็บภาษีไม้สั๊กและไม้กระยาเลย
2. ประกาศเรื่องซื้อขายไม้ขนสั๊ก จุลศักราช 1246 ซึ่งมีใจความสำคัญเป็นการย้ายความเดือนให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมืองซึ่งจะทำสัญญากับชาวต่างประเทศที่ได้ตราไว้แล้วตั้งแต่จุลศักราช 1236
3. ประกาศเรื่องตัดไม้ขนสั๊ก จุลศักราช 1246 ว่าด้วยการทำไม้สั๊กในเขตแขวงเมืองเชียงใหม่ ลำพูน น่าน ลำปาง และแพร่
4. ประกาศไม้ขนสั๊ก จุลศักราช 1249 ว่าด้วยการใช้ดวงตรากรรมสิทธิ์ตีประทับไม้ขนสั๊กและการเก็บไม้ไหลลอย
5. ประกาศเพิ่มเติมเรื่องไม้ขนสั๊ก จุลศักราช 1249 เพิ่มเติมประกาศฉบับก่อน
6. พระราชบัญญัติพิทักษ์ภาษีภายใน ร.ศ. 119 ซึ่งมีบทบัญญัติกล่าวถึงการเก็บภาษีไม้และของป่าต่างๆ ด้วย อันเป็นการยกเลิกประกาศไม้ขนสั๊กและไม้กระยาเลย จุลศักราช 1236 ไปในตัว
7. ประกาศกระทรวงพระคลังมหาสมบัติแก่พระราชบัญญัติพิทักษ์ภาษีภายใน ร.ศ. 111 ซึ่งออกใน ร.ศ. 112 แก้ไขมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติที่กล่าวแล้ว

เมื่อชาวต่างประเทศได้ทราบกิตติศัพท์จากสัญญาระหว่างอังกฤษกับไทยว่า ประเทศไทยมีป่าไม้อันมีค่ามาก ก็พากันนำทุนรอนเข้ามาทุ่มเทประกอบอาชีพในทางทำไม้กันมากขึ้นทุกที ผู้ที่เป็นผู้นำในเรื่องนี้เป็นคนแรก คือ ชาวอเมริกัน ชื่อ Dr. Cheek ต่อมาจึงมีบริษัทของชาวอังกฤษตามอย่างเข้ามาเป็นลำดับ คือ บริษัทเบอร์เนียว บริษัทสยามฟอเรสต์ และบริษัทอมเบย์เบอร์มา

การที่มีบริษัทต่างๆ เหล่านี้เข้ามาทำป่าไม้ได้กลายเป็นผลร้ายแรงยิ่งขึ้น ถึงแม้รัฐบาลจะได้จัดการควบคุมตามที่กล่าวไว้ในสัญญาทางพระราชไมตรีที่กล่าวแล้วนั้นก็ดี เหตุการณ์ก็หาเรียบร้อยได้ไม่ เพราะเมื่อผู้ต้องการทำไม้มีมากขึ้น ก็ต้องแก่งแย่งกันเพื่อจะได้รับอนุญาต ในการนี้ต่างคนต่างต้องให้เงินกินเปล่าเป็นจำนวนมากๆ แก่เจ้าวนายผู้เจ้าของป่า เพื่อจะได้สิทธิในการทำไม้ และเมื่อตกลงกันแล้วก่อนที่จะได้รับใบอนุญาต ซึ่งต้องส่งไปลงดวงตราทางกรุงเทพฯ เจ้าวนายเจ้าของป่าก็รีดเอาเงินกินเปล่าอีก ซึ่งผู้ทำไม้ก็ต้องให้ไปเพื่อป้องกันมิให้ท่านเหล่านั้นถอนคำตกลง

เมื่อผู้ทำป่าไม้ยังจนจ้อหนักขึ้น ฝ่ายเจ้าวนายเจ้าของป่าก็ยังมีท่าทีประวิงการอนุญาตได้มากขึ้น จนบรรดาผู้ทำป่าไม้ได้รับความเดือดร้อน และได้มีเรื่องราวร้องทุกข์ไปยังกระทรวงมหาดไทยมากมาย

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลพิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการควบคุมการทำป่าไม้ให้รัดกุมยิ่งขึ้น เหนือในปลายปี พ.ศ. 2436 มีชาวเดนมาร์กผู้หนึ่ง ชื่อ Mr.Castensjold ซึ่งรัฐบาลได้จ้างไว้มีกำหนด 2 ปี เพื่อทำกิจการพิเศษบางอย่างทางกระทรวงการคลัง แต่งงานนั้นได้ทำเสร็จภายในปีเดียว สัญญาจ้างยังคงเหลืออีก 1 ปี กระทรวงมหาดไทยจึงรับโอน Mr. Castensjold มา และได้ส่งขึ้นมาตรวจสถานะการทำป่าไม้สักทางภาคเหนือ แต่พอถึงจังหวัดตาก Mr. Castensjold ก็ป่วยหนักถึงแก่กรรม รัฐบาลจึงต้องจัดหาผู้ชำนาญคนอื่นให้ดำเนินการต่อไป และในการนี้รัฐบาลอินเดียได้เอื้อเพื่อให้ยืม Mr. H. Slade ข้าราชการผู้ชำนาญและสามารถในการป่าไม้ของพม่ามาใช้ชั่วคราว

Mr. H. Slade ได้เข้ามาถึงกรุงเทพฯ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2438 พอวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ปีเดียวกัน ก็ออกเดินทางขึ้นไปภาคเหนือเพื่อสำรวจกิจการเกี่ยวกับป่าไม้สักของไทยที่เดียว โดยเดินทางผ่านจังหวัดชัยนาท นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ แพร่ ลำปาง ลำพูน จนถึงจังหวัดเชียงใหม่ และได้เดินทางถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 21 มิถุนายน 2439 โดยแวะจังหวัดตากด้วย ครั้นวันที่ 10 สิงหาคม 2439 (ร.ศ. 115) Mr. H. Slade ก็ส่งรายงานการสำรวจป่าไม้ มีข้อความพิศดารยืดยาว และชี้ข้อบกพร่องต่างๆ ในกิจการป่าไม้ของไทย ข้อบกพร่องเหล่านี้ Mr. H. Slade เห็นว่า เนื่องมาแต่สาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ

1. การทำป่าไม้ทั้งหมดอยู่ในความครอบครองของเจ้าวนายเจ้าของท้องที่ และ
2. การทำป่าไม้เท่าที่เป็นอยู่นั้น ยังไม่มีระเบียบอันถูกต้อง คือ ขาดหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองรักษาป่าไม้ให้ถาวร

สำหรับสาเหตุข้อ 1 นั้น Mr. H. Slade กล่าวว่า ตามที่เจ้าวนายฝ่ายเหนือได้เซ็นสัญญาอนุญาตให้ผูกขาดป่าไม้ไปในฐานะเป็นเจ้าของป่า แล้วส่งให้รัฐบาลลงดวงตราอีกชั้นหนึ่งนั้น การที่รัฐบาลลงดวงตราให้เช่นนี้คล้ายกับว่ารัฐบาลรับรองอยู่ในตัวแล้วว่า ป่าไม้เหล่านั้นอยู่ในกรรมสิทธิ์ของเจ้าวนายเจ้าของท้องที่ แต่ทางพม่าและอินเดียเขาถือว่าป่าไม้ทั้งหมดอยู่ในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะทรงจัดการอย่างใดกับป่าไม้ได้ แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร สำหรับประเทศไทยนั้นว่าตามทางทฤษฎีแล้ว คนในบังคับอังกฤษจะทำป่าไม้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาต ซึ่งรัฐบาลได้ลงดวงตราให้แล้วเท่านั้น แต่ตามทางปฏิบัติหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะปรากฏว่าแม้สัญญาจะได้สิ้นอายุไปแล้วก็ตาม ผู้รับสัญญาก็ยังคงทำไม้อยู่ต่อไปอีก และในบางแห่งพอขึ้นคำร้องขออนุญาตแล้ว ก็ลงมือทำไม้เลยทีเดียวก็มี นอกจากผู้ร้องขอทำไม้จะต้องให้เงินเป็นจำนวนไม่น้อยแก่เจ้าวนายเจ้าของป่าเพื่อที่จะให้ท่านเหล่านั้นเซ็นสัญญาอนุญาตให้ ซึ่งเป็นการเสียเวลาและ

เสียเงินอย่างมากมาโดยใช่เหตุ เนื่องจากเหตุนี้ เมื่อมีผู้ร้องขอทำไม้หลายราย ก็เกิดการแย่งแย่งแข่งขันให้เงินกันเปล่กันขึ้น และเจ้าของป่าก็คิดอ่านแบ่งป่าของตนออกเป็นแปลงเล็กๆ เพื่อที่จะมีทางได้เงินมากขึ้น ในที่สุดจึงทำให้ราคาต้นทุนของไม้สักเขยิบสูงขึ้นเรื่อยๆ อันเป็นผลกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรงถึงราคาซื้อขายไม้สักในท้องตลาดด้วย

ส่วนสำหรับเหตุข้อ 2 นั้น Mr. H. Slade กล่าวว่า เนื่องจากป่าไม้สักในประเทศไทยมีอยู่กระจัดกระจาย และไม่สามารถจะประเมินได้ว่ามีปริมาณไม้ที่จะตัดฟันได้มากน้อยเท่าใด ในขั้นต้นจึงจำเป็นต้องสำรวจป่าเสียก่อน เพื่อกำหนดจำนวนไม้ที่จะให้ตัดฟันออกได้เป็นรายปี ซึ่งในเวลานั้น นอกจากการตัดฟันออกเป็นสินค้าแล้ว ปรากฏว่าราษฎรได้ตัดฟันไม้สักใช้สอยกันอยู่อย่างเสรี โดยไม่มีขีดขั้นอย่างใด เรื่องเช่นนี้ควรจัดการระงับเสียและควรหาทางส่งเสริมให้หันมาใช้ไม้กระยาเลยต่างๆ แทน นอกจากนี้ยังมีการตัดฟันไม้สักเล็กๆ เพื่อทำเป็นเสาออกซื้อขายกันอยู่ไม่น้อย ในการนี้ถึงแม้ผู้ทำจะได้นำไปขายจริง แต่เป็นความเสียหายแก่ป่าอย่างแก้ไขไม่หายทีเดียว สรุปความก็คือได้มีการทำไม้ในป่าไม้สักของไทยจนเกินกำลังของป่าไปมากมาย ซึ่งเป็นการผิดหลักการของวิชาการป่าไม้วาดตามหลักอย่างกว้างๆ แล้วเราจะต้องถือว่าบรรดาป่าไม้ที่มีอยู่ทั้งหมดเป็นเสมือนต้นทุนซึ่งเป็นของประเทศและปริมาณเนื้อไม้ที่ออกงอกขึ้นทุกปีนั้น เป็นเสมือนดอกเบี้ย ซึ่งเราอาจจะนำออกใช้สอยได้เป็นรายปี เราจะต้องไม่แตะต้องต้นทุนเป็นอันขาด คงใช้แต่ดอกเบี้ยเท่านั้น ถ้าเราชักจูงทุนใช้ก็หมายความว่า เราทำให้ป่าของเราอันวยประโยชน์น้อยลง แต่สำหรับสถานะป่าไม้ของไทยในเวลานั้น ปรากฏว่าเรากำลังให้ตัดฟันไม้สักออกจากป่าเกินกำลังของป่าไปประมาณ 3 เท่าครึ่ง ฉะนั้นจึงควรพยายามทุกทางที่จะลดการทำไม้ลงให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

เมื่อได้ชี้ข้อบกพร่องดังกล่าวแล้ว Mr. H. Slade ได้เสนอวิธีแก้ไขไว้ด้วยหลายประการ แต่ที่สำคัญและควรทราบมีดังนี้ คือ

1. เนื่องจากป่าไม้เป็นต้นทุนซึ่งเป็นของประชาชาติทั้งหมดเป็นส่วนรวม จึงเป็นของที่ควรคุ้มครองรักษาไว้และจัดการให้อำนวยประโยชน์ยิ่งขึ้นทุกทีหรืออย่างน้อยก็ให้อำนวยประโยชน์คงที่อยู่เสมอ ไม่ควรที่เจ้าของจะทำให้ค่าของป่าไม้เสื่อมหรือให้อำนวยประโยชน์น้อยลง ดังนี้ย่อมหมายความว่ารัฐต้องเข้าจัดการเสียเอง ฉะนั้นป่าไม้สักอันมีค่าของไทยควรจะต้องโอนมาอยู่ในความครอบครองของรัฐ และยกเลิกส่วนแบ่งค่าต่อไม้อันจาวนายต่างๆ พึงได้รับแต่เดิมมานั้นเสีย โดยรัฐบาลคิดจ่ายเป็นเงินเดือนให้เป็นการทดแทนตามสมควร

2. เพื่อที่จะจัดการป่าไม้ให้มีเสถียรภาพอันมั่นคงและรักษาสภาพเช่นนั้นไว้ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นเป็นทบวงการเมืองของรัฐบาล ทั้งนี้เพราะการป่าไม้เป็นวิทยาศาสตร์แผนกหนึ่ง ซึ่งต้องการพนักงานที่อบรมมาโดยเฉพาะเป็นผู้ดำเนินการ ในขั้นต้นนี้ ผู้ที่จะเป็นพนักงานควรเป็นผู้มีความชำนาญมาก่อน และถ้ามีคุณสมบัติพิเศษอย่างอื่นด้วยก็ยิ่งดี มิฉะนั้นป่าไม้

อาจจะมีทางวอควายได้ง่าย ซึ่งจะเป็นการเหลือวิสัยที่จะแก้ไขได้ในภายหน้า นอกจากนั้นผู้ชำนาญเหล่านี้ยังอาจทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกสอนให้คนไทยมีความรู้เป็นพนักงานป่าไม้ได้ต่อไปด้วย

3. ควรออกกฎหมายสำหรับควบคุมกิจการป่าไม้ ซึ่งในขณะที่เขียนรายงานนี้ควรมีบทบัญญัติกล่าวถึง

ก. การจัดป่าเป็นป่าสงวน และการบันทึกสิทธิต่างๆ ที่มีอยู่เหนือป่าไม้

ข. การป้องกันป่าไม้จากการทำลายหรือทำให้เสียหาย

ค. การเก็บเงินผลประโยชน์ และการควบคุมไม้ระหว่างเคลื่อนที่

4. เพื่อเป็นการเตรียมพนักงานป่าไม้ไว้สำหรับกาลภายหน้า ควรจัดส่งนักเรียนไปศึกษาอบรมที่โรงเรียนการป่าไม้ในต่างประเทศสักปีละ 2-3 คนทุกปี และควรคำนึงด้วยว่านักเรียนคนแรกๆ เหล่านี้ ในวันหนึ่งข้างหน้าคงจะเจริญขึ้นจนถึงเป็นหัวหน้ากรมป่าไม้จนได้ ฉะนั้นการอบรมศึกษาของพวกเขาเหล่านี้ ควรต้องให้แตกฉานที่สุดเท่าที่จะทำได้ อนึ่ง งานแผนกป่าไม้เป็นงานหนักและตรากตรำเป็นอย่างมาก แต่เด็กไทยนั้นสำราญ ส่วนมากไม่อาจจะทนต่อความยากลำบากเช่นนั้นได้ ทางที่ดี ก่อนที่จะตกลงรับสมัครนักเรียนผู้ใด ควรส่งให้ไปฝึกหัดงานอยู่ในป่าเสียสัก 6 เดือน เป็นอย่างน้อย เพื่อให้มีเวลาพิสูจน์ตัวเองว่าจะชอบชีวิตป่าไม้หรือไม่ หรือจะเหมาะสมกับงานป่าไม้หรือไม่

5. แบบสัญญาอนุญาตทำป่าไม้ที่ใช้อยู่เวลานั้น ควรต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ เพื่อเป็นการคุ้มครองรักษาป่าไม้ยิ่งขึ้น เพราะแบบเดิมนั้นไม่ได้ให้ผลดีอะไรเลย มัวแต่ไปคิดในทาง “บำรุงป่า” เสียยิ่งกว่าจะ “รักษาป่า” ฉะนั้น จึงควรเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทางรักษาป่ายิ่งกว่าการบำรุง ซึ่งจะต้องมีข้อห้ามอย่าให้ผู้รับสัญญาทำอันตรายแก่ป่าไม้เป็นข้อสำคัญ ส่วนการจะบำรุงป่าให้เจริญขึ้นนั้น จะบำรุงป่าใดควรให้เป็นหน้าที่ของกรมป่าไม้เองดีกว่าและในข้อนี้ Mr. H. Slade ได้เสนอแบบสัญญาอนุญาตทำป่าไม้ตามที่เห็นสมควรแก้ไขใหม่มาด้วย

6. เงินค่าตอบแทนนั้น ควรที่กรมป่าไม้จะเป็นเจ้าหน้าที่จัดเก็บเสียเองแทนที่จะให้พนักงานของข้าวนายฝ่ายเหนือทำดังที่เป็นอยู่เวลานั้น เพราะว่าเท่าที่กระทำกันมาแล้วทั้งรัฐบาลและข้าวนายเจ้าของป่าได้เงินค่าตอบแทนน้อยกว่าที่ควรจะได้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากการทุจริตของพนักงานเหล่านั้น¹

เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้รับรายงานของ Mr. H. Slade และพิจารณาแล้วเห็นชอบด้วย จึงได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งได้ทรงพระราชดำริเห็นชอบและพระราชทานพระราชหัตถ์เลขที่ 62/385 ลงวันที่ 18 กันยายน ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) ถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

¹ เกลิม ศิริวรรณ. (2497). นโยบายการป่าไม้และประวัติการป่าไม้ของประเทศไทย. หน้า 73-84.

ให้จัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นได้ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย และทางราชการได้ถือเอาวันที่ 18 กันยายน ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) เป็นวันสถาปนากรมป่าไม้ ดังพระราชหัตถ์เลขาคือต่อไปนี้

DPU

ที่ 62/385

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ 18 กันยายน รตนโกสินทรศก 115

ถึงกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ด้วยจดหมายที่ 88/19337 ลงวันที่ 6 เดือนนี้ ส่งรายงาน มีสเตอร์สเลดตรวจการป่าไม้ มีความเห็นที่จะจัดการต่อไป มหาดไทยเห็นชอบด้วยขออนุญาต จัดการนั้น ได้ตรวจดูตลอดแล้ว เห็นว่าความคิมีสเตอร์สเลดเป็นความถูกต้องดีแท้ทุกประการ เป็นอันอนุญาตให้จัดการตามที่ว่า

การซึ่งจะถือป่าไม้เป็นของหลวงทั้งสิ้นนั้น เห็นว่าเป็นการมีตัวอย่างอยู่เช่นแต่ก่อน ป่าไม้ที่ตกเป็นมรดกแก่บุตรหลานเจ้าผู้ครองเมือง เจ้าของป่าไม้มีอำนาจที่จะหาผู้รับเช่าทำเองตาม ลำพัง ภายหลังเกิดความด้วยเรื่องให้เจ้าหลายรายชุกชุมหนักขึ้น จึงได้ตัดสินใจมอบที่ป่าให้เจ้าผู้ครองเมือง เป็นผู้ให้อนุญาตแต่คนเดียว เมื่อได้ค่าตอบแทนใดให้ปันจ่ายให้เจ้าของป่าเป็นส่วนๆ การที่ปันเงินนั้น ก็ไม่เรียบร้อย เพราะไปติดค้างอยู่เสียที่ผู้รับทำป่าบ้าง ที่พนักงานผู้ตรวจเก็บค่าตอบ้าง ละลายไป ในคลังบ้าง เงินแผ่นดินก็พลอยสาบสูญไปด้วย การที่คอเวอนแมนจะรับเก็บเงินค่าตอบี้ ก็เพื่อจะให้ ได้เงินมากเต็มตามที่ควรจะได้ และแบ่งให้เจ้าผู้ครองเมืองแลเจ้าของป่าตามที่ควรจะได้แลเคยได้ จะขาดประโยชน์ไปก็แต่ผลประโยชน์ซึ่งได้โดยนอกลทาง คือ เงินน้ำใจแลอะไรอื่นๆ ถ้าเงินที่ได้ โดยทางตรงได้รับเต็มบริบูรณ์แล้ว ถึงจะขาดโดยทางลบไปก็จะเป็นที่เสียใจอันใดมาก จะเป็นอยู่ ก็แต่แรกๆ เมื่อยังไม่ได้รับเงิน

แต่ส่วนการรับเงิน จ่ายเงินในเมืองเชียงใหม่นี้ข้าหลวงทำอยู่ทุกวันนี้ ต้องขอกล่าวซ้ำอีกว่า ไม่ได้รู้ว่าทำกันประการใดเลยช้านานมาแล้ว ถ้ามก็หาได้ความอันใดไม่ ฝ่ายการคลังที่เมือง เชียงใหม่ ข้าหลวงก็กล่าวโทษอยู่ว่ามีรั่วที่ไหล ไม่เป็นการเรียบร้อย ถ้าหากว่าจัดการรวบรวม เก็บเงินขึ้นเช่นนี้แล้ว เงินค่าตอบจะส่งที่ข้าหลวงฯ จะส่งให้คลังเมืองเชียงใหมเก็บ ข้าหลวงได้รับเท่าใด ก็ไม่ต้องบอกให้รู้ จ่ายก็ไม่ต้องบอกให้รู้ จะสูญหายไปคลังเท่าใดก็ไม่ต้องรู้ เห็นว่ามีประโยชน์ แก่นสารอันใดไม่ ส่วนเงินค่าตอบไม่ชอบสักที่ทำอยู่บัดนี้ เป็นการหละหลวมจริงที่จะให้ยกไปอยู่ กระทรวงมหาดไทย ก็เพื่อประสงค์จะได้จัดการรวมกันกับป่าไม้ เพราะการตรวจตราอาไศรยกันแลกัน รักษาประโยชน์ได้ทั้งสองฝ่าย แต่การรับเงินส่งเงินนั้น ถ้าส่งทางมหาดไทยก็ต้องเป็นการอ้อม คือ มหาดไทยต้องไปคลำๆ เงินอยู่เสียก่อน แล้วจึงส่งคลังเป็นการเพิ่มธุระในกระทรวงมหาดไทย เกิดขึ้นอีกน่าหนึ่ง แลไม่เป็นการเรียบร้อยถูกต้องตามแบบความคิดที่จะจัดการการคลัง

เพราะฉะนั้น การป่าไม้เถกาทไม้ขอนสักนี้ ถ้าจะว่าแล้วควรจะขึ้นอยู่ในคลัง แต่เพราะเหตุว่าคลังเพิ่งจะลงมือจัดการเปลี่ยนแปลงใหม่ และยังไม่มียานางทั่วถึงไปในหัวเมือง ถ้าจะให้จัดการแต่แรกก็จะเป็นที่ขัดข้องด้วยอำนาจที่จะจัดการให้ตลอดได้ จึงเห็นว่าควรแล้วที่จะให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทยไปพลางก่อน แต่ให้เสนาบติกระทรวงมหาดไทย แลกระทรวงพระคลังปลุกษาหาถามในเรื่องที่จะรับเงิน ส่งเงิน แลให้ไ้งบประมาณ รับแลกจ่ายซึ่งควรแลได้ตั้งแล้วให้ข้าหลวงเมืองลาวเฉียงขึ้น อย่าให้เป็นการหละหลวมเหมือนอย่างเช่นเป็นอยู่ทุกวันนี้

ตามข้อความซึ่งมีสเตอร์สเลคแนะนำ ข้อ 1 ควรให้แจ้งแก่รัฐบาลต่างประเทศว่า จะไม่ลงดวงตราอนุญาตให้รับเช่าทำป่าไม้อีกนั้น ให้แจ้งความไปยังกระทรวงต่างประเทศ การที่จะไม่ลงดวงตรารับเช่าทำป่าไม้ต่อไปนี้ ก็เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยป้องกันอยู่แล้ว

ร่างสัญญาป่าไม้ใหม่นี้ ให้เสนาบติกระทรวงมหาดไทยนำขึ้นปลุกษาในที่ประชุมเสนาบติ

กรมป่าไม้นั้น เป็นตกลงให้ตั้งบันดาป่าไม้ทั้งปวงและค่านภาษีเมืองชยนาทให้อยู่ในกระทรวงมหาดไทย

ให้นำร่างพระราชบัญญัติการป่าไม้เสนอที่ประชุมรัฐมนตรี

การทั้งปวงนี้ได้ส่งไปยังกระทรวงการคลังมหาสมบัติด้วยแล้ว ให้ส่งหนังสือต่างๆ ตามที่ได้ส่งมานี้ ไปให้เสนาบติกระทรวงพระคลังมหาสมบัติพิจารณาข้อความแลปลุกษาหาถามให้ตลอด

(พระปรมาภิไธย) สยามินทร์

3.2 กฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ก่อนตราพระราชบัญญัติป่าไม้

ก่อนที่จะได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ออกมาบังคับใช้นั้น ประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายและระเบียบที่ออกใช้เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในเวลานั้น จำนวนหลายฉบับด้วยกัน ดังต่อไปนี้

3.2.1 ประกาศพระบรมราชโองการว่าด้วยภาษีไม้ขนสั๊กและไม้กระยาเลย ลงวันอาทิตย์ เดือนสี่ แรมแปดค่ำ ปีมอ จศก จุลศักราช 1236²

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่าในเวลานั้นมีการตัดไม้ออกเพื่อเป็นสินค้าจำนวนมาก ทั้งไม้สั๊กและไม้กระยาเลย แต่การเก็บภาษียังไม่เป็นระบบระเบียบเรียบร้อย และมีการลักลอบหลีกเลี่ยงภาษี ทำให้รัฐบาลรายได้ของแผ่นดินไป จึงให้มีคำประกาศสำหรับภาษีไม้ขนสั๊ก ไม้กระยาเลยขึ้น โดยกำหนดให้รัฐบาลเท่านั้นเป็นผู้จัดเก็บภาษีไม้ท่อนและไม้แปรรูป และให้ตั้งด่านภาษีตามลำน้ำที่มีการล่องแพซุง 4 แห่ง คือ แขวงเมืองราชบุรี แขวงเมืองนครไชยศรี แขวงเมืองฉะเชิงเทรา และแขวงเมืองชัยนาท

3.2.2 ประกาศพระบรมราชโองการเรื่องซื้อขายไม้ขนสั๊ก ลงวันพุธ เดือนเก้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีวอก จศก จุลศักราช 1246³

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า ในปีจุลศักราช 1247 ทางราชการจะนำกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ฉบับใหม่ออกบังคับใช้ ในระหว่างที่กฎหมายป่าไม้ฉบับใหม่ยังไม่บังคับใช้ จึงให้บรรดาผู้มีอาชีพทำไม้ ค้าไม้ มาติดต่อขอทราบรายละเอียดจากหน่วยราชการ เพื่อจะได้สะดวกเรื่องเดิมที่ยังค้างอยู่ให้เสร็จสิ้นไป กล่าวคือ สัญญาการทำไม้สั๊กที่ทำกับเจ้าผู้ครองนคร ต่อไปจะต้องได้รับอนุมัติจากเสนาบดีในกรุงเทพฯ ก่อน จึงให้ผู้ที่ยังไม่ดำเนินการให้ติดต่อตามสถานที่ทางราชการตามประกาศฉบับนี้ให้เรียบร้อย หรือมีคดีเกี่ยวกับการซื้อขายไม้ค้างอยู่ก็ให้ยื่นคำฟ้องภายในกำหนด

² ประกาศพระบรมราชโองการฯ ณ วันอาทิตย์ เดือนสี่ จุลศักราช 1236 (พ.ศ. 2417)

³ ประกาศพระบรมราชโองการฯ ณ วันอาทิตย์ เดือนสี่ แรมแปดค่ำ ปีมอ จศก จุลศักราช 1236 (รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2417)

3.2.3 ประกาศพระบรมราชโองการเรื่องไม้ขนดัก ลงวันอาทิตย์ เดือนเจ็ด ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีกุน นพศก จุลศักราช 1249⁴

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า การค้าขายไม้ขนดักเวลาขณะนั้น มีความเจริญมากขึ้น ไม้ขึ้นราคาจึงมีคนอยากได้ไม้กันมาก เป็นเหตุให้เกิดโจรผู้ร้ายลักไม้ซุกซุ่มขึ้น จึงต้องการตั้งข้าหลวงจากกรุงเทพฯ ขึ้นไปตัดสินคดีความ เรื่องก็จะยุติไปเป็นครั้งคราว เพราะยังไม่มีข้อกฎหมายที่ชัดเจน มีแต่ธรรมเนียมปฏิบัติมาแต่ก่อนเท่านั้น ทำให้คนคิดอ้างว่าไม่รู้ธรรมเนียมปฏิบัติ จึงสมควรหาทางป้องกัน โดยให้ประกาศธรรมเนียมแต่เก่าก่อน เป็นกฎหมายสืบไป

3.2.4 ประกาศพระบรมราชโองการเพิ่มเติมเรื่องไม้ขนดัก ลงวันจันทร์ เดือนสิบเอ็ด แรมค่ำหนึ่ง ปีกุน นพศก จุลศักราช 1249⁵

โดยที่ทรงเห็นว่า ประกาศพระบรมราชโองการเรื่องไม้ขนดัก ฉบับลงวันอาทิตย์ เดือนเจ็ด ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีกุน นพศก จุลศักราช 1249 นั้น มีข้อความยังบกพร่องไม่ชัดเจน จึงโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขเพิ่มเติมในประกาศนั้นให้ครบถ้วน

3.2.5 พระราชบัญญัติไม้ซุงและไม้ท่อนที่ควงควดราดเลือน ร.ศ. 115⁶

โดยทรงพระราชดำริเห็นว่า ไม้ซุงและไม้ท่อนที่ผู้ทำไม้ตัดฟันจากในป่า และปล่อยล่องลงมาในลำน้ำ มักมีผู้ลักลอบถากหรือเอาไฟจุดเผารูปรอยควงควดราดเลือนให้ลบเลือน เพื่อจะได้ลักไปซื้อขาย ไม่ให้เจ้าของเดิมจำไม้ของตนได้ ทำให้ผู้ค้าขายโดยสุจริตเสียผลประโยชน์ สมควรจะได้ออกกฎหมายป้องกันกรณีนี้ไว้

3.2.6 พระราชบัญญัติประกาศการรักษาไม้ ร.ศ. 116⁷

เพื่อรักษาสภาพป่าไม้สักให้ยั่งยืน ป้องกันมิให้ต้นสักขนาดเล็ก อายุน้อยถูกตัดฟันนำมาใช้สอย จึงสมควรได้กำหนดขนาดจำกัดไม้สักเพื่อให้ตัดฟันขึ้นไว้ซึ่งทางราชการควบคุมเฉพาะ

⁴ ประกาศพระบรมราชโองการฯ เมื่อวันพุธ เดือนเก้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีวอก จศก จุลศักราช 1246 (รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2427)

⁵ ประกาศพระบรมราชโองการฯ เพิ่มเติม มา ณ วันที่ 2 เดือน 11 แรม 1 ค่ำ ปีกุน นพศก จุลศักราช 1249 (รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2430)

⁶ ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 13, แผ่นที่ 42. วันที่ 17 มกราคม รัตนโกสินทร์ศก 115 (รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2439)

⁷ ประกาศ ณ วันที่ 9 กันยายน รัตนโกสินทร์ศก 116 (พ.ศ. 2440)

การทำไม้สักที่มีขนาดเล็กเท่านั้น ส่วนไม้สักที่ขนาดความโตได้ตามขนาดจำกัด ยังไม่มีกฎหมายห้ามตัดฟันใช้ประโยชน์

3.2.7 พระราชบัญญัติรักษาดันไม้สัก ร.ศ. 116⁸

โดยมีพระราชเสาวนีย์ สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ ขณะนั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ทรงดำริว่า ยังมีการลักลอบตัดฟันไม้สักทุกๆ ขนาดในป่าตามอำเภอใจ จึงทำให้เกิดความเสียหายเป็นอันมาก เพื่อมิให้ไม้สักถูกลักลอบตัดฟันจนเกินกำลังของป่า สมควรจะหาทางป้องกันกระทำได้แต่พอสมควร และให้อยู่ในความตรวจตราของกรมป่าไม้ จึงทำให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ ทั้งนี้ไม่มีจำนวนมาตราแต่อย่างใด และมีใจความดังนี้

ตั้งแต่วันที่ได้ตราพระราชบัญญัตินี้ต่อไป ผู้ใดตัดหรือกานไม้สักโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยถูกต้อง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินต้นละ 20 บาท และให้รับไม้ชิ้นเป็นของแผ่นดิน

ในสมัยนั้นมีการควบคุมเฉพาะการทำไม้สักเท่านั้น ส่วนการทำไม้อื่นยังไม่มีกฎหมายควบคุมแต่อย่างใด

3.2.8 พระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบตัดตราไม้ ร.ศ. 117⁹

เนื่องจากไม้สักที่ซื้อขายกันอยู่ในเวลานั้น มีราคาสูงขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ทำให้มีการทำดวงตราฉ้อฉลลักลอบตัดตราไม้ของผู้อื่นซึ่งมิใช่ของตนนำมาซื้อขาย เพื่อเป็นการป้องกันการลักลอบตัดตราไม้ของผู้อื่น เพื่อยึดเป็นของตน อันเป็นเหตุให้มีคดีฟ้องร้องกันมากกว่าเมื่อก่อน จึงสมควรจะได้หาทางป้องกันเรื่องนี้ไว้ จึงให้ตามพระราชบัญญัตินี้ไว้

3.2.9 พระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบชักลากไม้สักที่ยังมิได้เสียค่าต่อแฉภาชี ร.ศ. 118¹⁰

เพื่อเป็นการป้องกันการลักลอบทำไม้สักไปจำหน่าย โดยหลีกเลี่ยงเงินค่าต่อและค่าภาษีให้แก่ทางราชการ จึงให้ตราพระราชบัญญัตินี้

⁸ ประกาศ ณ วันที่ 1 ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก 116 (พ.ศ. 2440)

⁹ ประกาศ ณ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก 117 (พ.ศ. 2441)

¹⁰ ประกาศ ณ วันที่ 9 กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก 118 (พ.ศ. 2442)

3.2.10 กฎข้อบังคับอนุญาตไม้สักใช้ในการปลูกสร้างที่ทำราชการและการสาธารณประโยชน์ ร.ศ. 119¹¹

โดยที่พระราชดำริเห็นว่า ในปัจจุบันได้มีการก่อสร้างสถานที่สำหรับการกุศลและสาธารณประโยชน์ เช่น วัดวาอาราม ศาลา สะพาน หรือเหมือง ฝาย เป็นต้น มีมากกว่าแต่ก่อน จึงให้ตั้งกฎข้อบังคับสำหรับอนุญาตให้ใช้ไม้สักของหลวงในป่า เพื่อความสะดวกและเหมาะสม

3.2.11 พระราชบัญญัติรักษาป่า พุทธศักราช 2456¹²

โดยที่ทรงพระราชดำริว่า ไม้กระยาเลยและของป่ามีวิธีการจัดเก็บภาษีต่างกันหลายอย่าง และในเวลานั้นไม้กระยาเลยเป็นสินค้ามีราคามากขึ้น จนทำให้มีการตัดฟันไม้จนเกินกำลังของป่า ทั้งมีการถางป่าเพื่อทำไร่บ้าง ถ้าไม่มีการตรวจตรารักษาป่าไม่ให้มีการทำไม้ออกแต่พอสมควรแล้ว ไม้มีค่าก็จะหมดไปจากป่า

3.2.12 ข้อบังคับวางระเบียบวิธีการรักษาป่า พุทธศักราช 2456¹³

อาศัยความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการรักษาป่า พ.ศ. 2456 จึงให้มีการตั้งกฎข้อบังคับวางระเบียบวิธีการรักษาป่าไม้ รวมกฎข้อบังคับฉบับนี้มีจำนวน 17 ข้อ

3.2.13 กฎข้อบังคับวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วยการเก็บรวงผึ้ง พุทธศักราช 2464¹⁴

ด้วยตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. 2456 ให้เสนาศิซึ่งบัญชาการกรมป่าไม้มีอำนาจที่จะตั้งกฎข้อบังคับสำหรับรักษาป่า กฎที่ให้เสนาศิมิอำนาจตั้งไว้เพื่อรักษาป่า คือ การกำหนดวิธีการเก็บหาของป่า ซึ่งน้ำผึ้งและขี้ผึ้งเป็นของป่าอย่างหนึ่ง จึงวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วยการเก็บรวงผึ้งไว้ รวม 9 ข้อ

¹¹ ประกาศ ณ วันที่ 27 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก 119 (พ.ศ. 2443)

¹² พระราชบัญญัติตราไว้ ณ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2456.

¹³ ให้ไว้ ณ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2456 (รัชกาลที่ 6)

¹⁴ ให้ไว้ ณ วันที่ 26 กรกฎาคม 2464 (รัชกาลที่ 6)

3.2.14 กฎข้อบังคับวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วยการเจาะเผาต้นตะเคียนชั้น ใน มณฑลปัตตานี พุทธศักราช 2465¹⁵

ด้วยตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. 2456 ให้เสนาบติซึ่งบัญชาการ กรมป่าไม้มีอำนาจตั้งกฎข้อบังคับสำหรับการรักษาป่านั้น คือ ในการกำหนดวิธีหาของป่า วิธีทำ น้ำมันไม้ ซึ่งน้ำมันไม้ ยางไม้ (เช่น ยางสน ชัน และกำยาน) เป็นของป่าอย่างหนึ่ง จึงวางระเบียบ การหาของป่าว่าด้วยการเจาะเผาต้นตะเคียนทำชันไว้ รวม 12 ข้อ

3.2.15 กฎข้อบังคับวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วยการเจาะเผาทำน้ำมันยาง พุทธศักราช 2465¹⁶

ตามความมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. 2456 ให้เสนาบติซึ่งบัญชาการ กรมป่าไม้ ตั้งกฎข้อบังคับสำหรับการรักษาป่า คือ การกำหนดวิธีหาของป่า วิธีทำสีเสียด วิธีทำ น้ำมันไม้ และวิธีเผาถ่าน ซึ่งน้ำมันเป็นของป่าอย่างหนึ่ง จึงวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วยการเจาะ เผาทำน้ำมันยาง รวม 11 ข้อ

3.2.16 พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติพิทักษ์ป่าภายใน พุทธศักราช 2470¹⁷

เพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าภายในบ้านเมือง ทรงพระราชดำริเห็นควรเลิกภาษี สิ้นค้า บางอย่างภายในประเทศ ซึ่งเคยเก็บอยู่ตามพระราชบัญญัติพิทักษ์ป่าภายใน ร.ศ. 111 และกฎหมายอื่น ให้คงไว้แต่มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติพิทักษ์ป่าภายใน ร.ศ. 111

3.2.17 พระราชบัญญัติรักษาป่า (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2479¹⁸

โดยที่สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรักษาป่า พุทธศักราช 2456 และกฎข้อบังคับ วางระเบียบวิธีจัดการรักษาป่า พุทธศักราช 2456 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงให้ตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น โดยมีทั้งหมด 9 มาตรา

¹⁵ ให้ไว้ ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2465 (ในรัชการที่ 6)

¹⁶ ให้ไว้ ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2465 (รัชกาลที่ 6)

¹⁷ ใช้บังคับเมื่อ วันที่ 13 กันยายน 2470 (รัชกาลที่ 7)

¹⁸ ตราไว้ ณ วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 (รัชกาลที่ 8)

3.2.18 พระราชบัญญัติควบคุมทำยางสน พุทธศักราช 2480¹⁹

เหตุผลในการตราพระราชบัญญัตินี้ คือ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมยางสน ซึ่งมีทั้งหมด

19 มาตรา

จากกฎหมาย ประกาศ ระเบียบข้อบังคับที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปสาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 จนกระทั่งเริ่มสถาปนากรมป่าไม้ขึ้นใน พ.ศ. 2439 ได้มีกฎหมายออกใช้หลายฉบับ แต่มีบทบัญญัติมุ่งเน้นควบคุมแต่เฉพาะไม้สักเป็นสำคัญ เพราะเป็นไม้ที่มีค่า มีการทำออกใช้สอยและซื้อขายกันเป็นอันมาก ส่วนไม้กระยาเลยและของป่าอื่นๆ ยังไม่ควบคุมการทำไม้ เพียงแค่ให้มีด่านจัดเก็บภาษีไม้กระยาเลยเท่านั้น

ระยะที่ 2 ใน พ.ศ. 2456 ได้มีพระราชบัญญัติรักษาป่า พุทธศักราช 2456 ออกใช้สำหรับควบคุมไม้กระยาเลยและของป่าอื่นๆ เพิ่มขึ้น เนื่องจากในระยะนี้ปรากฏว่าได้มีการตัดฟันไม้กระยาเลยออกซื้อขายหรือใช้สอยกันมากขึ้น

ระยะที่ 3 ใน พ.ศ. 2481 ได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พุทธศักราช 2481 ออกใช้เพื่อดำเนินการในเรื่องคุ้มครองและสงวนป่าอีกเรื่องหนึ่ง เพราะกฎหมายต่างๆ ที่มีใช้อยู่แล้วไม่ได้มีบทบัญญัติควบคุมไปถึงที่ดินที่เป็นป่าไม้ด้วย และโดยที่ดินป่าไม้ถูกบุกรุกแผ้วถางทำให้ป่าลดน้อยลงทุกที จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมที่ดินป่าไม้ด้วย

3.3 การควบคุมไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484²⁰

พระราชบัญญัติป่าไม้ฉบับนี้ เป็นพระราชบัญญัติฉบับที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องการทำป่าไม้ มีการแบ่งหมวดหมู่ไว้อย่างรัดกุม สะดวกต่อการปฏิบัติบังคับใช้ ซึ่งหลังจากที่ได้มีการตรากฎหมาย ประกาศพระบรมราชโองการต่างๆ มาก่อนหน้านี้เป็นจำนวนหลายฉบับ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่มีขึ้นในเวลาขณะนั้น และในการตราพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 นี้ ไม่มีหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติถึงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติ มีเพียงคำปรารภต้นพระราชบัญญัติว่า “โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ให้เหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัตินี้ไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรดังต่อไปนี้” พระราชบัญญัตินี้

¹⁹ ตรา ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2480 (รัชกาลที่ 8)

²⁰ ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 58, ตอนที่ 73. ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2484.

ตราขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งนับแต่เริ่มมีประกาศพระบรมราชโองการฉบับแรกซึ่งถือเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้บังคับใช้ในรัชการที่ 5 จนกระทั่งประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าไม้ฉบับแรก รวมระยะเวลาถึง 4 รัชกาล และหลังจากก่อตั้งกรมป่าไม้ขึ้นแล้วถึง 45 ปี

ชื่อของพระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484²¹ ข้อสังเกตคือ จะไม่ใช่คำย่อของ “พุทธศักราช” ว่า “พ.ศ.” เหมือนพระราชบัญญัติโดยทั่วไปในปัจจุบันและกำหนดให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2485 เป็นต้นไป²² เพื่อให้ทราบถึงบทบัญญัติของกฎหมายป่าไม้ฉบับที่มีการแก้ไขปรับปรุงครั้งสุดท้ายแล้ว จึงขอเสนอโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

พระราชบัญญัติป่าไม้ มีทั้งหมด 8 หมวด รวม 77 มาตรา ได้แก่ หมวดการทำไม้และเก็บหาของป่า หมวดตราประทับไม้ หมวดไม้และของป่าระหว่างเคลื่อนที่ หมวดการควบคุมการแปรรูปไม้ หมวดการแผ้วถางป่า หมวดเบ็ดเตล็ด หมวดกำหนดโทษ หมวดการรักษาพระราชบัญญัติบทเฉพาะกาลและการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม

3.3.1 ให้มีการยกเลิกบรรดาประกาศพระบรมราชโองการและบรรดาข้อกำหนดกฎหมายที่มีบังคับใช้อยู่ก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งมีดังต่อไปนี้²³

- (1) ประกาศพระบรมราชโองการว่าด้วยภาษีไม้ขนสักแลไม้กระยาเลย ลงวันอาทิตย์ เดือนสี่ แรมแปดค่ำ ปีจอ จศก จุลศักราช 1236
- (2) ประกาศพระบรมราชโองการเรื่องซื้อขายไม้ขนสัก ลงวันพุธ เดือนเก้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีวอก จศก จุลศักราช 1246
- (3) ประกาศพระบรมราชโองการเรื่องไม้ขนสัก ลงวันอาทิตย์ เดือนเจ็ด ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีgun นพศก จุลศักราช 1249
- (4) ประกาศพระบรมราชโองการเพิ่มเติมเรื่องไม้ขนสัก ลงวันจันทร์ เดือนสิบเอ็ด แรมค่ำหนึ่ง ปีgun นพศก จุลศักราช 1249
- (5) พระราชบัญญัติไม้ซุงและไม้ท่อนที่ควงตราลบเลือน ร.ศ. 115
- (6) พระราชบัญญัติประกาศการรักษาป่าไม้ ร.ศ. 116
- (7) พระราชบัญญัติรักษาด่านไม้สัก ร.ศ. 116
- (8) พระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบตัดราไม้ ร.ศ. 117

²¹ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 1.

²² พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 2.

²³ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 3.

(9) พระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบชักลากไม้สักที่ยังมิได้เสียค่าตอบแทน

ร.ศ. 118

(10) กฎกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยไม้ไหลลอย ร.ศ. 119

(11) กฎข้อบังคับอนุญาตไม้สักใช้ในการปลูกสร้างที่ทำราชการแลการสาธารณประโยชน์ ร.ศ. 119

(12) พระราชบัญญัติรักษาป่า พุทธศักราช 2456

(13) กฎข้อบังคับวางระเบียบวิธีการรักษาป่าไม้ พุทธศักราช 2456

(14) กฎข้อบังคับวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วย การเก็บรวงผึ้ง พุทธศักราช 2464

(15) กฎข้อบังคับวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วยการเจาะเผาต้นตะเคียนทำชันในมณฑลปัตตานี พุทธศักราช 2465

(16) กฎข้อบังคับวางระเบียบการหาของป่าว่าด้วยการเจาะเผาทำน้ำมันยาง พุทธศักราช 2465

(17) พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติพิทักษ์ภายในพุทธศักราช 2470 เฉพาะมาตรา 4 (ก) และ (ข)

(18) พระราชบัญญัติรักษาป่า (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2479

(19) พระราชบัญญัติควบคุมการทำยางสน พุทธศักราช 2480

(20) บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติป่าไม้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัติป่าไม้

พระราชกฤษฎีกาหรือประกาศรัฐมนตรีซึ่งได้กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติป่าไม้ให้คัดสำเนาประกาศไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ และที่ทำการกำนันหรือที่สถานที่สาธารณะในท้องที่ที่เกี่ยวข้องกับพระราชกฤษฎีกา หรือประกาศรัฐมนตรี²⁴ ดังนั้น พระราชกฤษฎีกาหรือประกาศรัฐมนตรีที่จัดให้มีขึ้นแล้วไม่ได้มีการนำไปปิดประกาศในที่ดังกล่าวแล้ว ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้จึงสามารถยกขึ้นอ้างเพื่อเป็นข้อต่อสู้คดีได้

²⁴ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 5.

3.3.2 การกำหนดไม้หวงห้าม ค่าภาคหลวง

พระราชบัญญัติป่าไม้ฉบับนี้ ได้มีการกำหนดให้ไม้หวงห้ามมี 2 ชนิด คือ

ไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้

ไม้หวงห้ามประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ ไม้หายาก หรือไม้ที่ควรสงวนซึ่งไม่อนุญาตให้ทำไม้ได้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตเป็นกรณีพิเศษ²⁵

สำหรับไม้สักและไม้ยางทั่วไปในราชอาณาจักรไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใด เป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้ชนิดอื่นในป่าท้องที่ใด จะเป็นไม้หวงห้ามประเภทใดให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ดังนั้น ไม้สักและไม้ยางไม่ว่าจะอยู่ในป่า หรือในที่ดินของเอกชนโดยถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยที่ดินก็ต้องถือว่าเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ทั้งสิ้น การตัดฟันนำไปใช้ประโยชน์ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อนตามพระราชบัญญัตินี้ว่าด้วยการอนุญาต ส่วนไม้ที่มีชื่อตรงหรือพ้องกับชื่อไม้หวงห้ามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา หากมิได้ขึ้นอยู่ในป่า แต่ขึ้นอยู่ในที่ดินของเอกชนที่ได้มาตามกฎหมายที่ดิน เช่น ที่ดินมีโฉนดที่ดิน จึงไม่ใช่ไม้หวงห้าม

ไม้บางชนิดในป่าท้องที่ทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักรถูกกำหนดให้เป็นไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ดังนี้

ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา มีทั้งหมด 158 ชนิด

ประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ มีทั้งหมด 13 ชนิด

รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอัตราค่าภาคหลวงดังต่อไปนี้²⁶

(1) สำหรับไม้หวงห้ามประเภท ก. เฉพาะไม้สักหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ให้กำหนดตามชนิด ขนาด และปริมาตรของไม้ ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละ สองร้อยบาท

(2) สำหรับไม้หวงห้ามอื่น ให้กำหนดตามชนิดและปริมาตรของไม้ ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละแปดสิบบาท

(3) สำหรับไม้หวงห้ามที่ทำเป็นไม้ฟืนหรือไม้เผาถ่าน ให้กำหนดได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าบาท ถ้าได้เผาเป็นถ่านแล้ว อัตราค่าภาคหลวงให้เป็นสองเท่าของอัตราค่าภาคหลวงของไม้หวงห้ามที่ทำเป็นไม้ฟืนหรือไม้เผาถ่าน

²⁵ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 6.

²⁶ พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. 2530, มาตรา 9.

(4) สำหรับไม้หวงห้ามหรือถ่านที่เผาจากไม้หวงห้ามที่นิยมซื้อขายกัน ตามมาตรฐานอื่นนอกจากเป็นลูกบาศก์เมตร จะกำหนดอัตราค่าภาคหลวงแตกต่างจากที่บัญญัติไว้ใน (1) (2) หรือ (3) ก็ได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของราคาตลาดในราชอาณาจักร โดยเฉลี่ยจากราคาของไม้หวงห้ามหรือของถ่านที่เผาจากไม้หวงห้ามแล้วแต่กรณี

3.3.3 การทำไม้หวงห้าม

ผู้ใดทำไม้หวงห้ามต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ นอกจากนี้การเจาะ หรือสับ หรือเผา หรือทำอันตรายด้วยประการใดๆ แก่ไม้หวงห้ามก็ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นกันและยังต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาตด้วย²⁷

คำว่า “ทำไม้” มีคำนิยามให้ความหมายว่า ตัด ฟัน กาน โคน ลิด เลื้อย ผ่า ถาก ทอน ขุด ชักลากไม้ในป่า หรือนำไม้ออกจากป่าด้วยประการใดๆ และหมายความรวมถึงการกระทำดังกล่าวกับไม้สักหรือไม้อย่างที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่ไม่ใช่ป่า หรือการนำไม้สักหรือไม้อย่างที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มีไร่ป่า หรือการนำไม้สักหรือไม้อย่างออกจากที่ดินที่ไม่ขึ้นอยู่ในไร่ด้วย²⁸ จากคำนิยามนี้ ดังนั้น การตัดฟัน ชักลาก หรือทำอันตรายต่อต้นไม้ที่ต้องได้รับอนุญาตก่อนนั้น บังคับไว้เฉพาะกับไม้หวงห้ามเท่านั้น ไม้ชนิดใดที่มีได้อยู่ในบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้ามก็ไม่อยู่ในข่ายการควบคุมให้ขออนุญาตก่อนแต่อย่างใด

การอนุญาตทำไม้หวงห้าม นอกจากจะมีข้อกำหนดอยู่ในตัวใบอนุญาตเองแล้วยังมีข้อกำหนดและกฎกระทรวงได้วางแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำไม้หวงห้ามไว้อีกหลายข้อ ดังนี้

- 1) การทำไม้ตามใบอนุญาต ซึ่งกำหนดให้ทำเฉพาะต้นหรือท่อนที่มีรอยตราอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ประทับไว้ ผู้รับอนุญาตจะชักลากไม้ไม่ได้จนกว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประทับตราอนุญาตชักลาก²⁹
- 2) ผู้รับอนุญาตทำไม้ต้องชักลากไม้ไปตามแนวทางและยังที่ซึ่งระบุไว้ในใบอนุญาต³⁰

²⁷ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 11 วรรคแรก.

²⁸ แห่งเดิม. มาตรา 4 (5).

²⁹ กฎกระทรวง ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2518) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ว่าด้วยการทำไม้หวงห้าม ข้อ 8.

³⁰ แห่งเดิม. ข้อ 9.

3) ผู้รับอนุญาตทำไม้ต้องไม่นำไม้ไปใช้สอยหรือทำประโยชน์อย่างใดๆ นอกจากเพื่อการชักลาก ก่อนพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจวัด เพื่อกำหนดค่าภาคหลวง³¹

4) การทำไม้ตามใบอนุญาต ซึ่งกำหนดให้ทำเฉพาะต้นหรือท่อนที่มีรอยตราอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ประทับไว้แล้ว เมื่อผู้รับอนุญาตได้ตัดโค่นและบันทึกท่อนไม้แล้ว ต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตทำการตรวจสอบและประทับตราอนุญาตชักลากเสียก่อน จึงจะชักลากไม้ได้นั้น³²

5) บรรดาไม้ที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบประทับตราอนุญาตชักลากแล้วนั้น ผู้รับอนุญาตต้องชักลากไปรวมไว้ ณ สถานที่ และในท้องที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตทำไม้นั้น เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจวัดคำนวณหาค่าภาคหลวง และค่าบำรุงป่าไม้ครบถ้วน และผู้รับอนุญาตต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตหรือตรวจวัดประทับตราคำนวณค่าภาคหลวงและหรือค่าบำรุงป่าก่อนวันสิ้นสุดอายุใบอนุญาตทำไม้นั้น³³

6) การทำไม้ชนิดที่อนุญาต โดยไม่ต้องประทับตราอนุญาตตัดโค่น ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตได้บันทึกหมายเลข และลงลายมือชื่อกำกับไว้ในใบอนุญาตทำไม้นั้นแล้ว ผู้รับอนุญาตต้องทำและชักลากไม้ที่บันทึกหมายเลขออกไปรวมไว้ ณ สถานที่และท้องที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตทำไม้นั้นให้ครบถ้วนตามจำนวนที่ได้รับอนุญาตให้ทำ และผู้รับอนุญาตต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาต เพื่อตรวจวัดประทับตราคำนวณค่าภาคหลวง และ/หรือบำรุงป่าก่อนวันสิ้นสุดอายุใบอนุญาตทำไม้นั้น³⁴

7) การแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตตรวจสอบประทับตราอนุญาตชักลาก และตรวจวัดประทับตรา เพื่อกำหนดค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าให้ผู้รับอนุญาตทำคำขอตามแบบที่กรมป่าไม้กำหนดยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาต เพื่อพิจารณาสั่ง³⁵

8) ผู้รับอนุญาตทำไม้ต้องชักลากไม้ที่เจ้าหน้าที่ได้ประทับตราอนุญาตชักลาก หรือไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำโดยไม่ต้องประทับตราอนุญาตตัดโค่น ไปให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจวัดคำนวณค่าภาคหลวง และหรือค่าบำรุงป่าให้ครบถ้วน ก่อนวันสิ้นสุดอายุใบอนุญาตทำไม้ หากไม้นั้นเสียหายหรือสูญหายไปด้วยประการใดๆ ก็ตาม ผู้รับอนุญาตต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายสำหรับ

³¹ แห่งเดิม. ข้อ 10 วรรคแรก.

³² ข้อกำหนดฉบับที่ 3(พ.ศ. 2508) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ว่าด้วยการทำไม้หวงห้าม ข้อ 4.

³³ ข้อกำหนดฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2508). ข้อ 5.

³⁴ แห่งเดิม. ข้อ 6.

³⁵ แห่งเดิม. ข้อ 8.

ไม้ที่ได้ตัดฟันลงแล้วสูญหาย หรือเสียไปก่อนการชำระค่าภาคหลวงให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาต ในอัตราเท่ากับค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่ารวมกัน ตามปริมาณของไม้ที่ประเมินได้จากบัญชีไม้ เลือหรือบัญชีไม้ที่ประทับตราอนุญาตให้ชักลากแล้วแต่กรณี สำหรับไม้ที่เสียหายหรือสูญหายนั้น จนครบถ้วน³⁶

ในกรณีที่ผู้รับอนุญาตทำไม้หวงห้ามหรือผู้รับสัมปทานประสงค์จะนำเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะหรือเครื่องจักรกลใดๆ ที่ตนมิได้เป็นเจ้าของเข้าไปในเขตป่าที่ได้รับ อนุญาตหรือในเขตสัมปทาน ผู้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทานดังกล่าวต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ทราบล่วงหน้าเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามสิบวันตามแบบที่รัฐมนตรีกำหนด

บรรดาทรัพย์สินดังกล่าวผู้รับอนุญาต หรือรับสัมปทานนำเข้าไปในเขตป่าที่ได้รับ อนุญาตหรือในเขตสัมปทาน โดยมีได้แจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินของผู้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทาน³⁷

ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตทำไม้หวงห้ามที่ไม่มีรูปรอยตราอนุญาตของพนักงาน เจ้าหน้าที่ประทับไว้ เว้นแต่จะได้มีข้อความระบุอนุญาตไว้ในใบอนุญาต³⁸

ผู้รับอนุญาตทำไม้หวงห้าม ต้องเสียค่าภาคหลวงตามที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1) ต้องชำระค่าภาคหลวงล่วงหน้า ดันหรือก่อนละสองบาท เมื่อรับใบอนุญาต จากพนักงานเจ้าหน้าที่ เว้นแต่ในท้องที่ใดที่คณะกรรมการจังหวัดได้ประกาศโดยรับอนุมัติจาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้งดเว้นไม่ต้องเรียกเก็บเงินค่าภาคหลวงล่วงหน้า หรือให้ลดอัตราค่าภาคหลวงล่วงหน้าลงจากอัตราที่กำหนดนี้ก็ให้เป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการ จังหวัดนั้นๆ

การทำไม้สัก ผู้รับอนุญาตจะต้องชำระค่าภาคหลวงล่วงหน้าตามอัตราที่คณะกรรมการ จังหวัดได้ประกาศโดยรับอนุมัติจากรัฐมนตรี หรือตามอัตราที่รัฐมนตรีกำหนดเป็นรายๆ ไป

2) ต้องชำระค่าภาคหลวงให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ได้แจ้งจำนวนค่าภาคหลวงให้ทราบ

ถ้าผู้รับอนุญาตไม่ชำระค่าภาคหลวงให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ไม้ ไม้พื้น ไม้เผาถ่านหรือถ่านนั้นตกเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่ผู้รับอนุญาตจะได้รับอนุญาตให้ผ่อน การชำระค่าภาคหลวงต่อไป ตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง ในกรณีที่ได้ชำระค่าภาคหลวงล่วงหน้าไว้

³⁶ ข้อกำหนดฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2524) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ว่าด้วยการ ทำไม้หวงห้าม (ฉบับที่ 2) ข้อ 2.

³⁷ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 11 ทวิ.

³⁸ แห่งเดิม. มาตรา 12.

และได้ทำไม้ออกมาแล้วภายในกำหนดอายุใบอนุญาตก็ให้ไม้ส่วนที่เกินจำนวนจากที่ชำระค่าภาคหลวงล่วงหน้าไว้แล้วตกเป็นของแผ่นดิน³⁹

การเสีค่าภาคหลวงมิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับอนุญาตทำไม้สักที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มี โฉนดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัว และมีให้บังคับแก่ผู้รับอนุญาตทำไม้ยาง ที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มี น.ส. 3 หรือโฉนดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัว⁴⁰

การชำระค่าภาคหลวงสำหรับไม้หวงห้ามชนิดใด ถ้าผู้รับอนุญาตขอชำระในเมื่อ ไม้ นั้นได้แปรรูปแล้ว ต้องชำระตามปริมาตรของไม้แปรรูปในอัตราสองเท่าค่าภาคหลวงที่กำหนดไว้สำหรับไม้ชนิดนั้นๆ⁴¹

ค่าภาคหลวงล่วงหน้าทั้งสิ้นที่ชำระไว้แล้วให้นำมาหักกลบลบกันกับค่าภาคหลวง ไม้ที่ทำออก ยังขาดเท่าใดให้เรียกเก็บจนครบ ถ้าผู้รับอนุญาตทำไม้หวงห้ามออกมาไม่ครบจำนวน ตามใบอนุญาตโดยมิใช่เพราะเหตุสุดวิสัย ซึ่งคำนวณค่าภาคหลวงแล้วยังไม่ถึงจำนวนเงินค่าภาคหลวง ล่วงหน้าที่ได้ชำระไว้แล้ว ค่าภาคหลวงล่วงหน้าส่วนที่เกินให้ตกเป็นของรัฐบาล

ถ้าผู้รับอนุญาตไม่ทำไม้ออกเลยตามใบอนุญาต โดยมิใช่เพราะเหตุสุดวิสัยหรือ กระทำผิดจนถูกเพิกถอนใบอนุญาต ค่าภาคหลวงล่วงหน้าทั้งสิ้น ให้ตกเป็นของรัฐบาล⁴²

3.3.4 การทำไม้ที่มีไม้หวงห้าม

พระราชบัญญัติป่าไม้ ไม่ควบคุมการทำไม้ที่มีไม้หวงห้ามแต่การทำไม้ที่มีไม้ หวงห้ามเข้าเขตค่านป่าไม้ พระราชบัญญัติป่าไม้กำหนดให้ต้องเสีค่าธรรมเนียมตามอัตราที่ รัฐมนตรีกำหนด เว้นแต่เข้าไปเพื่อใช้สอยส่วนตัวภายในเขตท้องที่จังหวัดที่ทำไม้นั้น การนำไม้เข้า เขตค่านป่าไม้หลายค่าน ให้เสีค่าธรรมเนียมเพียงค่านแรกค่านเดียว⁴³

รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการนำไม้ที่มีไม้หวงห้าม เข้าเขตค่านป่าไม้ได้ในอัตราไม่เกินลูกบาศก์เมตรละสี่สิบบาท แต่ถ้าเป็นไม้ที่นิยมซื้อขายกันตาม มาตรฐานอื่นนอกจากเป็นลูกบาศก์เมตร จะกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมสำหรับไม้นั้นแตกต่างจากนี้ ก็ได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละสิบของราคากลางในตลาดในท้องที่ โดยเฉลี่ยจากราคาของไม้นั้น⁴⁴

³⁹ แห่งเดิม. มาตรา 14.

⁴⁰ แห่งเดิม. มาตรา 14.

⁴¹ แห่งเดิม. มาตรา 15.

⁴² แห่งเดิม. มาตรา 16.

⁴³ แห่งเดิม. มาตรา 25.

⁴⁴ แห่งเดิม. มาตรา 26.

3.3.5 การเก็บหาของป่าหวงห้าม

“ของป่า” หมายความว่า บรรดาของที่เกิดหรือมีขึ้นในป่าตามธรรมชาติ คือ

1. ไม้รวมทั้งส่วนต่างๆ ของไม้ถ่าน ไม้ น้ำมัน ไม้ยาง ไม้ ตลอดจนสิ่งอื่นๆ ที่เกิดจากไม้
2. พืชต่างๆ ตลอดจนสิ่งอื่นๆ ที่เกิดจากพืชนั้น
3. รังนก ครั่ง รวงผึ้ง น้ำผึ้ง และมูลค้างคาว
4. หินที่ไม่ใช่แร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ และหมายความรวมถึงถ่านไม้ที่บุคคลทำขึ้น

ด้วย⁴⁵

ผู้ใดจะเข้าไปเก็บหาของป่าหวงห้ามหรือทำอันตรายด้วยประการใดๆ แก่ของป่าหวงห้ามในป่า ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่และต้องเสียค่าภาคหลวงกับต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและในการอนุญาต เว้นแต่การนำของป่าหวงห้ามเคลื่อนที่โดยมีใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไปด้วย⁴⁶

ผู้ใดจะค้าหรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งของป่าหวงห้ามเกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและในการอนุญาต เว้นแต่การนำของป่าหวงห้ามเคลื่อนที่โดยมีใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไปด้วย⁴⁷

รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดอัตราค่าภาคหลวงไม่เกินร้อยละสิบของราคาตลาดในราชอาณาจักร โดยเฉลี่ยจากราคาของป่าหวงห้ามนั้น⁴⁸

3.3.6 การนำไม้และของป่าเคลื่อนที่

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอใบเบิกทางนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่แล้ว ให้ตรวจสอบไม้หรือของป่าตามที่ระบุไว้ในคำขอใบเบิกทาง และเอกสารหลักฐานแสดงการได้มาซึ่งไม้หรือของป่าดังกล่าว เมื่อเห็นว่าถูกต้องแล้วให้ประทับตราประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่รับรองการตรวจสอบไม้หรือของป่านั้นทุกท่อน ทุกชิ้น หากไม่สามารถประทับตราได้เพราะเหตุใด ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หมายเหตุไว้ในบัญชีรายการไม้หรือของป่าแล้ว จึงออกใบเบิกทางให้ผู้ขอ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดอายุใบเบิกทางตามความจำเป็น พอที่จะนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ไปถึง

⁴⁵ แห่งเดิม. มาตรา 4 (7).

⁴⁶ แห่งเดิม. มาตรา 29.

⁴⁷ แห่งเดิม. มาตรา 29 ทวิ.

⁴⁸ แห่งเดิม. มาตรา 30.

สถานที่ปลายทางได้ แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ออกใบเบิกทางให้มีตัวอักษรกำกับตัวเลขไว้ด้วย⁴⁹

เมื่อนำไม้หรือของป่าเข้าเขตด่านป่าไม้ ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำด่านป่าไม้นั้น โดยแสดงใบเบิกทางกำกับไม้หรือของป่าหรือหนังสือกำกับไม้แปรรูปที่นำมานั้น ภายในกำหนดห้าวันนับแต่วันที่เข้าเขตด่าน เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบและอนุญาตเป็นหนังสือให้ผ่านได้แล้ว จึงให้นำไม้หรือของป่านั้นไปได้⁵⁰ และห้ามมิให้ผู้ใดนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ผ่านด่านป่าไม้ในระหว่างเวลาดังแต่พระอาทิตย์ตกถึงพระอาทิตย์ขึ้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหนังสือ⁵¹

บทบัญญัติเกี่ยวกับการนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ และการแจ้งการนำไม้หรือของป่าเข้าเขตด่านป่าไม้ดังกล่าวข้างต้น ให้ใช้บังคับแก่กรณีการนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ต่อไปภายหลังที่⁵²

- 1) นำไม้หรือของป่าที่ได้รับอนุญาตให้ทำ หรือเก็บออกจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตไปถึงสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตแล้ว
- 2) นำไม้ที่ทำโดยไม่ต้องรับอนุญาตออกไปถึงด่านป่าไม้ด่านแรกแล้ว
- 3) นำไม้หรือของป่าเข้ามาในราชอาณาจักร ไปถึงด่านศุลกากรหรือด่านตรวจศุลกากรที่นำเข้ามาแล้ว
- 4) นำไม้หรือของป่าที่รับซื้อจากทางราชการป่าไม้ไปจากที่ที่ไม้หรือของป่านั้นอยู่

3.3.7 การควบคุมการแปรรูปไม้

ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 47 ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดว่า ท้องที่ใดเป็นเขตควบคุมการแปรรูปไม้⁵³ และรัฐมนตรีฯ ได้มีประกาศกำหนดให้ตลอดเขตท้องที่จังหวัดทุกจังหวัดเป็นเขตควบคุมการแปรรูปไม้ ดังนั้น ภายใน

⁴⁹ กฎกระทรวง ฉบับที่ 26 (2528) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ว่าด้วยการนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ ข้อ 3.

⁵⁰ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 40 บรรทัดแรก.

⁵¹ แห่งเดิม. มาตรา 41.

⁵² แห่งเดิม. มาตรา 38.

⁵³ กระทรวงเกษตร. “ประกาศกระทรวงเกษตร เรื่อง กำหนดเขตควบคุมการแปรรูปไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484.” 3 พฤศจิกายน 2499.

ท้องถิ่นทุกจังหวัดผู้ใดจะทำการแปรรูปไม้ ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ หรือตั้งโรงงานค้าไม้แปรรูปจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนจึงจะดำเนินการได้⁵⁴

3.3.8 การแผ้วถางป่า

พระราชบัญญัติป่าไม้ บัญญัติว่าห้ามมิให้ผู้ใดก่อสร้างแผ้วถางป่าหรือเผาป่าหรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการทำลายป่าหรือเข้ายึดถือครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่การที่กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดแผ้วถางป่าก่อนได้รับอนุญาตนั้น ก็เพื่อควบคุมการแผ้วถางป่ามิให้ป่าบริเวณที่สมควรรักษาไว้มิให้ถูกทำลายลงไป⁵⁵

จากบทบัญญัติต่างๆ ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ตลอดจนกฎระเบียบต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบถึงเจตนารมณ์ในการออกกฎหมายฉบับนี้ว่ามีเจตนารมณ์ในการที่มุ่งจะคุ้มครองไม้หวงห้าม และของป่าหวงห้ามที่อยู่ในป่าเป็นสำคัญ ยกเว้นไม้สักและไม้ยาง ถึงแม้มิได้อยู่ในป่าก็ได้รับการคุ้มครองด้วย การคุ้มครองดังกล่าวกระทำในรูปของการควบคุมการทำไม้ การแปรรูปไม้ การเก็บหาของป่า ตลอดจนการนำไม้และของป่าเคลื่อนที่นั่นเอง

3.4 การทำไม้สักและไม้ยางในที่ดินเอกชน เพื่อใช้ประโยชน์ตามข้อกำหนดฉบับที่ 17 พ.ศ. 2530 ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ว่าด้วยการอนุญาตไม้สักและไม้ยางในที่ดินของเอกชน

สืบเนื่องมาจากบทบัญญัติตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ที่กำหนดให้ไม้สักและไม้ยางทั่วไปในราชอาณาจักรไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใดเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ดังนั้น การจะตัดไม้สักไม้ยางแม้แต่ในที่ดินอันชอบด้วยกฎหมายของเอกชน ก็ต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน หากกระทำโดยไม่ได้รับอนุญาตจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ทันทิ ซึ่งมีอัตราโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยเสมอ เพื่อให้เจ้าของที่ดินซึ่งมีไม้ทั้งสองชนิดขึ้นอยู่ ให้สามารถขออนุญาตตัดฟันไม้ของตนมาใช้ประโยชน์ได้ รัฐจึงได้กำหนดวิธีการและแนวทางการอนุญาตทำไม้ขึ้น ให้แตกต่างจากการอนุญาตให้ทำไม้หวงห้ามในป่า ทั้งนี้ก็เพื่อให้เอกชนผู้เป็นเจ้าของไม้สักและไม้ยางซึ่งเป็นไม้ยืนต้นอันเป็นส่วนควบกับที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 145 ให้สามารถนำไม้ตัดโค่นลงมาใช้ประโยชน์ได้ตามที่ต้องการ ภายใต้ข้อกำหนดฉบับที่ 17

⁵⁴ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 48 บรรคแรก.

⁵⁵ แหล่งเดิม. มาตรา 54 บรรคแรก.

พ.ศ. 2530⁵⁶ ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ว่าด้วยการอนุญาตไม้สักและไม้ยางในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2518) ว่าด้วยการทำไม้หวงห้าม

แต่ข้อกำหนดฉบับนี้อนุญาตทำไม้สักและไม้ยางเพื่อการใช้สอยส่วนตัว และไม้นั้นจะต้องเป็นต้นไม้ที่อยู่เดิมตามธรรมชาติเท่านั้น ไม่รวมถึงไม้สักและไม้ยางที่ปลูกขึ้นเอง ซึ่งข้อกำหนดฉบับที่ 17 ได้กำหนดเงื่อนไขและวิธีการขออนุญาตทำไม้สักและไม้ยางไว้รวม 8 ข้อ โดยมีแนวทางปฏิบัติเพื่อการอนุญาตทำไม้ สรุปได้ดังนี้

1) ผู้ขออนุญาตต้องเป็นเจ้าของที่ดิน กรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองและผู้ขออนุญาตยื่นคำขอด้วยตนเองเท่านั้นไม่สามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นทำการแทนได้⁵⁷ โดยยื่นคำขอทำไม้เพื่อการใช้สอยส่วนตัวต่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอก่อนยื่นคำขอทำไม้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแห่งท้องที่ที่ดินนั้นตั้งอยู่ โดยยื่นคำขอตามแบบ (คำขอ 2) สำหรับไม้ยาง และแบบ (คำขอ 3) สำหรับไม้สัก⁵⁸ พร้อมกับแนบภาพถ่ายโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว” หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์อันได้แก่ น.ส.3 หรือ น.ส. 3 ก. แล้วแต่กรณี โดยมีเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอบันทึกรับรองว่าได้ตรวจสอบกับต้นฉบับพนักงานเจ้าหน้าที่ถูกต้องตรงกันแล้ว

2) เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่รับคำขอทำไม้แล้ว ให้ตรวจสอบความถูกต้องเกี่ยวกับเอกสารหลักฐานแล้วส่งเรื่องราวต่อจังหวัดภายใน 7 วัน นับแต่วันรับคำขอ

3) เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับเรื่องราวจากอำเภอ แล้วให้แจ้งป่าไม้เขตท้องที่เพื่อพิจารณาตั้งเจ้าหน้าที่ของเขตไม่ต่ำกว่าระดับ 5 ออกไปพร้อมกับเจ้าหน้าที่ของจังหวัดไม่ต่ำกว่าระดับ 5 ทำการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอท้องที่นั้นร่วมตรวจสอบด้วย และหากผลการตรวจสอบปรากฏที่ตั้งของที่ดินที่ขอทำไม้ถูกต้องตรงตามที่ขอ และมีไม้สักหรือไม้ยางที่สมควรอนุญาตให้ตัดออกอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ไม้นั้นจะเป็นอันตรายต่อชีวิต หรือทรัพย์สิน เช่น อยู่ใกล้ชิดบ้านเรือนหรือสิ่งก่อสร้าง หรือทางเดินซึ่งรัศมีของลำต้นอาจล้มทับถึงได้ หรือไม้นั้นมีลักษณะไม่สมบูรณ์ ไม่อาจเจริญเติบโตต่อไปได้ ก็ให้สำรวจประทับ ตรา ต. (ตราประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่) เลขเรื่อง เลขปีย่อ และทำบัญชีไม้ระบุขนาดความโตและความสูงที่ใช้ทำประโยชน์ได้ ตลอดจนลักษณะของไม้แต่ละต้นและทำแผนที่แสดงตำแหน่งไม้ในที่ดินนั้นให้ชัดเจนให้มีการตรวจสอบ

⁵⁶ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 104, ตอนที่ 22. ลงวันที่ 11 เมษายน 2530.

⁵⁷ กรมป่าไม้ หนังสือ ค่วนที่สุด ที่ ทส 1602.3 / 12358 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2547.

⁵⁸ กฎกระทรวงฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2518) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ว่าด้วยการทำไม้หวงห้าม ข้อ 2.

ตำแหน่งพิกัดของไม้ที่ขออนุญาตในระบบ G.P.S. ไว้ในการตรวจสอบด้วย⁵⁹ พร้อมจัดทำรายงานผลการตรวจสอบแล้วรายงานผู้บังคับบัญชาโดยไม่ชักช้า⁶⁰

4) เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงและความเห็นควรอนุญาตจากป่าไม้เขต สำหรับไม้สักและไม้ยางที่โตได้ขนาดจำกัด และไม้ยางที่โตต่ำกว่าขนาดจำกัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาอนุญาตได้โดยไม่ต้องขออนุมัติจากกรมป่าไม้ส่วนไม้สักที่โตต่ำกว่าขนาดจำกัดให้ส่งเรื่องราวให้กรมป่าไม้เพื่อรายงานรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาอนุญาต ตามนัยมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้พุทธศักราช 2484 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518 ซึ่งข้อกำหนดในข้อนี้ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดขนาดจำกัดไม้หวงห้าม ตามพระราชบัญญัติป่าไม้พุทธศักราช 2484⁶¹ ข้อ 4 ความว่า “ขนาดจำกัดไม้หวงห้ามตามประกาศนี้มีให้ใช้บังคับกับไม้หวงห้ามดังต่อไปนี้ (1) ไม้สัก ไม้ยาง ในที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน” สรุปว่าการขออนุญาตทำไม้สักและไม้ยางในที่ดินของเอกชน ดันไม้จะมีขนาดเล็กหรือใหญ่อย่างไรก็ได้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้อนุญาต

สำหรับขนาดจำกัดของไม้โดยการวัดขนาดโตของต้นไม้วัดโดยรอบลำต้นตรงที่สูง 130 เซนติเมตร จากพื้นดิน สำหรับไม้สัก 220 เซนติเมตร ไม้ยาง 290 เซนติเมตร⁶²

5) การอนุญาตใบอนุญาตทำไม้สัก และไม้ยางในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองต้องใช้แบบใบอนุญาตที่กำหนดไว้ คือ แบบ (อนุญาต 3) สำหรับทำไม้สักในที่ดิน น.ส.3., แบบ (อนุญาต 4) สำหรับไม้สักในที่ดินที่มีโฉนดที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัว หรือแบบ (อนุญาต 6) สำหรับไม้ยางในที่ดินที่มี น.ส. 3 หรือโฉนดที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัว⁶³ และให้ระบุสถานที่ตรวจสอบหรือตรวจวัดค่าภาคหลวงหรือยกเว้นค่าภาคหลวง ณ ที่ใดไม้ โดยไม่ต้องประทับตราอนุญาตชักลาก

⁵⁹ กรมป่าไม้ หนังสือ ค่วนที่สุต ที่ ทส 1602.3 / 12358 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2547.

⁶⁰ ข้อกำหนดฉบับที่ 17. พ.ศ. 2530. ข้อ 5.

⁶¹ ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 106, ตอนที่ 26. วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2532.

⁶² ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่อง กำหนดขนาดจำกัดไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้พุทธศักราช 2484, ข้อ 2.

⁶³ กฎกระทรวงฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2518). ข้อ 4.

อัตราค่าภาคหลวงไม้หวงห้ามในท้องที่ทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักรดังต่อไปนี้

ไม้สักชั้น ก. คือ ไม้สักซึ่งมีขนาดปริมาตรเนื้อไม้ท่อนละตั้งแต่ 0.50 ลูกบาศก์เมตรขึ้นไป อัตราลูกบาศก์เมตรละ 200 บาท

ไม้สักชั้น ข. คือ ไม้สักซึ่งมีขนาดปริมาตรเนื้อไม้ท่อนละต่ำกว่า 0.50 ลูกบาศก์เมตรลงมา จนถึง 0.30 ลูกบาศก์เมตร อัตราลูกบาศก์เมตรละ 150 บาท

ไม้สักชั้น ค. คือ ไม้สักซึ่งมีขนาดปริมาตรเนื้อไม้ท่อนละต่ำกว่า 0.30 ลูกบาศก์เมตรลงมา จนถึง 0.20 ลูกบาศก์เมตร อัตราลูกบาศก์เมตรละ 80 บาท

ไม้สักชั้น ง. คือ ไม้สักซึ่งมีขนาดปริมาตรเนื้อไม้ท่อนละต่ำกว่า 0.20 ลูกบาศก์เมตร อัตราลูกบาศก์เมตรละ 20 บาท⁶⁴

ผู้รับอนุญาตทำไม้สักที่ขึ้นอยู่ในที่ดินมีโฉนดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัว และทำไม้ยางที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มี น.ส. 3 หรือโฉนดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัวไม่ต้องเสียค่าภาคหลวง⁶⁵ คงเสียค่าภาคหลวงเฉพาะการทำไม้สักที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มี น.ส. 3 เท่านั้น

6) ผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตที่ออกให้และต้องปฏิบัติตามที่กำหนดให้กฎกระทรวงดังนี้ คือ ผู้รับอนุญาตทำไม้ต้องไม่นำไม้ไปใช้สอยหรือทำประโยชน์อย่างใดๆ นอกจากชักลากก่อนพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบประทับตรา⁶⁶

จากวิธีการขออนุญาตไม้สักและไม้ยางในที่ดินกรรมสิทธิ์ของเอกชนดังกล่าว จะมีการอนุญาตได้เฉพาะการใช้สอยส่วนตัวเท่านั้น ไม่มีการให้อนุญาตให้ทำการค้าแต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นไปตามหนังสือสั่งการของกรมป่าไม้ ที่ กษ 0704 (3) / ว 36952 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2530 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับไม้ในที่ดินกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง

⁶⁴ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดอัตราค่าภาคหลวงไม้หวงห้าม ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, ข้อ 2.

⁶⁵ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, มาตรา 14 ทวิ “บทบัญญัติมาตรา 14 มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับอนุญาตทำไม้สักที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มีโฉนดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัว และมีให้ใช้บังคับแก่ผู้รับอนุญาตทำไม้ยางที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มี น.ส. 3 หรือโฉนดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัว”

⁶⁶ ข้อกำหนดฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2530). ข้อ 10.

3.5 พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535⁶⁷

เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ที่ตราขึ้น เพื่อส่งเสริมแก้ไขปัญหการใช้ไม้สำหรับใช้บริโภคภายในประเทศทดแทนจากการนำเข้ามาจากต่างประเทศ ประกอบกับการที่รัฐมนตรีมีนโยบายปิดป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 อันมีสาเหตุจากภัยพิบัติสาธารณะที่จังหวัดภาคใต้และรัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่า เพื่อการค้าในที่ดินของรัฐและของเอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งใช้บังคับอยู่ขณะนี้ มิได้มีบทบัญญัติรองรับและคุ้มครองสิทธิการทำไม้หวงห้ามที่ได้จากการปลูกสร้างสวนป่า สมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยสวนป่า เพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าดังกล่าว อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีงานทำและผลิตไม้เพื่อเป็นสินค้า ตลอดจนเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้มีปริมาณมากขึ้น และเพื่อให้ผู้ที่ทำการปลูกสร้างสวนป่ามีความมั่นใจในสิทธิและประโยชน์ที่จะได้รับการปลูกสร้างสวนป่า เช่น การได้รับยกเว้นค่าภาคหลวงและการไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎเกณฑ์บางประการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้⁶⁸

ซึ่งพระราชบัญญัตินี้มีทั้งหมด 28 มาตรา โดยมีสาระสำคัญดังนี้

3.5.1 ที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียนสวนป่า

ที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นที่ดินประเภทหนึ่งประเภทใด ดังต่อไปนี้

- (1) ที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน
- (2) ที่ดินที่มีหนังสือของทางราชการรับรองว่า ที่ดินดังกล่าวอยู่ในระยะเวลาที่อาจขอรับโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ เนื่องจากการครอบครองและเข้าทำกินในที่ดินดังกล่าวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพไว้แล้ว
- (3) ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่มีหลักฐานการอนุญาต การเช่าหรือเช่าซื้อ

⁶⁷ ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109, ตอนที่ 20. ลงวันที่ 13 มีนาคม 2535.

⁶⁸ หมายเหตุ ท้ายพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535.

4) ที่ดินที่มีหนังสืออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ ให้นำบุคคลเข้าทำการปลูกป่าในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติหรือเข้าทำการปลูกสร้างสวนป่า หรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรม

5) ที่ดินที่ได้ดำเนินการเพื่อการปลูกป่าอยู่แล้วโดยทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ⁶⁹

3.5.2 การขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่า

ผู้มีกรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง หรือผู้มีสิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินตามมาตรา 4 ประสงค์จะใช้ที่ดินนั้นทำสวนป่าเพื่อการค้า ให้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนต่อนายทะเบียนตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด และเมื่อได้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้ยื่นคำขออาจดำเนินการไปก่อนได้จนกว่า นายทะเบียนจะสั่งรับหรือไม่รับขึ้นทะเบียนสวนป่าตามมาตรา 6

ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอเป็นผู้เช่าหรือผู้เช่าซื้อที่ดินที่ขอขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่า และที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินซึ่งมีโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามกฎหมายที่ดิน ผู้ยื่นคำขอต้องมีหลักฐานการเช่าหรือเช่าซื้อที่ดินดังกล่าว พร้อมทั้งหนังสือยินยอมของผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินนั้น ที่แสดงว่าอนุญาตให้ทำสวนป่าได้⁷⁰

ซึ่งระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดไว้เพื่อการขึ้นทะเบียนสวนป่ามีดังนี้

ให้ผู้มีกรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง หรือผู้มีสิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินตามข้อ 5.⁷¹

⁶⁹ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 4.

⁷⁰ แห่งเดิม. มาตรา 5.

⁷¹ ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนสวนป่าและการโอนทะเบียนสวนป่า พ.ศ. 2535

ข้อ 5 ที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่า ต้องเป็นที่ดินประเภทใดประเภทหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

(2) ที่ดินที่มีหนังสือของทางราชการรับรองว่า ที่ดินดังกล่าวอยู่ในระยะเวลาที่อาจขอรับโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ เนื่องจากได้มีการครอบครองและเข้าทำกินในที่ดินดังกล่าวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพไว้แล้ว

(3) ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่มีหลักฐานการอนุญาตการเช่าหรือเช่าซื้อ

(4) ที่ดินที่มีหนังสืออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติให้นำบุคคลเข้าไปทำการปลูกป่าในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ หรือเข้าทำการปลูกสร้างสวนป่า หรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรม

(5) ที่ดินที่ได้ดำเนินการเพื่อการปลูกป่าอยู่แล้วโดยทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

ที่ประสงค์จะใช้ที่ดินนั้นทำสวนป่าเพื่อปลูกและบำรุงรักษาดันไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้เพื่อการค้าขึ้นค่าขอขึ้นทะเบียนตามแบบ สป.1 พร้อมด้วยหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบ สป.1 ดังต่อไปนี้

(1) สำหรับท้องที่กรุงเทพมหานครให้ยื่นต่อผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการปลูกป่า

(2) สำหรับท้องที่จังหวัดอื่น ให้ยื่นต่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ ที่ที่ดินตั้งอยู่เพื่อเสนอต่อนายทะเบียน⁷²

เมื่อได้รับคำขอขึ้นทะเบียนให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบคำขอและเอกสารประกอบคำขอให้ถูกต้องครบถ้วน แล้วลงทะเบียนรับคำขอตามลำดับก่อนหลังในทะเบียนรับคำขอขึ้นทะเบียนตามแบบ สป. 2 และเสนอนายทะเบียนเพื่อส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ออกไปทำการตรวจสอบสถานที่ตั้ง และสภาพที่ดินที่ขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าแล้วเสนอความเห็นให้นายทะเบียนพิจารณาสั่งภายในเจ็ดวัน นับแต่ที่ได้รับคำสั่ง⁷³

และถ้ากรณีที่ดินที่ขอขึ้นทะเบียนสวนป่าเป็นที่ดินที่มีหนังสืออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติให้บุคคลเข้าไปทำการปลูกป่าในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติหรือเข้าทำการปลูกสร้างสวนป่า หรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรมให้นายทะเบียนสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบและทำรายงานเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าว ตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการตรวจที่ดินที่มีหนังสืออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติให้บุคคลเข้าทำการปลูกป่าในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติหรือเข้าทำการปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรมที่ขอขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่า พ.ศ. 2535 และให้รายงานผลการตรวจสอบต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง⁷⁴

เมื่อได้รับรายงานการตรวจสอบที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียนสวนป่าจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว นายทะเบียนซึ่งได้แก่อธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมป่าไม้มอบหมายหรือผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย พิจารณาและแจ้งการสั่งรับหรือไม่รับขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำขอหรือรับรายงานผลการตรวจสอบ⁷⁵

⁷² ระเบียบกรมป่าไม้. ข้อ 6.

⁷³ แหล่งเดิม. ข้อ 7.

⁷⁴ แหล่งเดิม. ข้อ 8.

⁷⁵ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 6.

การแจ้งผลการขอขึ้นทะเบียนสวนป่าให้ทำเป็นหนังสือและจัดส่งให้ผู้ยื่นคำขอทราบทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับหรือให้ผู้ยื่นคำขอลงนามรับทราบและให้พนักงานเจ้าหน้าที่จดแจ้งคำสั่งรับหรือไม่รับขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าไว้ในทะเบียน และในกรณีมีคำสั่งไม่รับขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าให้ผู้ยื่นคำขอมีสติอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใน 30 วัน นับแต่วันทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด⁷⁶

กรณีรัฐมนตรีวินิจฉัยว่าไม่รับขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่า ผู้ยื่นคำขอสามารถนำเรื่องราวขึ้นฟ้องต่อศาลปกครองได้อีก ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เพราะคำวินิจฉัยเป็นที่สุดก็เฉพาะฝ่ายบริหารเท่านั้น ผู้ได้ถูกกระทบสิทธิสามารถใช้สิทธิทางศาลปกครองที่มีเขตอำนาจต่อไปได้

สำหรับปัญหาการนำที่ดินมาเพื่อขอขึ้นทะเบียนสวนป่าในกรณีที่ดินมีไม้ที่ขึ้นอยู่หรือปลูกป่าอยู่แล้วมาขอขึ้นทะเบียนสวนป่า (อาจเป็นกรณีที่ผู้ขอเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินและมี ไม้สัก ไม้ยางขึ้นอยู่ในที่ดินของตน) นายทะเบียนจะสามารถรับขึ้นทะเบียนได้หรือไม่ ซึ่งกรมป่าไม้ได้มีหนังสือ ที่ กษ 0707.02/1202 ลงวันที่ 15 มกราคม 2536 ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า ด้วยจังหวัดปัตตานีได้มีหนังสือ ที่ ปน 0009 / 28591 ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2535 ทหาริกรรมป่าไม่ว่าที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ได้ดำเนินการเพื่อการปลูกป่าอยู่แล้ว จะขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าตามระเบียบกรมป่าไม่ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าและการโอนทะเบียนสวนป่า พ.ศ. 2535 ได้หรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 8) ได้พิจารณาปัญหาที่กรมป่าไม้หารือประกอบกับคำชี้แจงของผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานปลัดกระทรวงและกรมป่าไม้) แล้วเห็นว่าการขึ้นทะเบียนที่ดินประเภทใดเป็นสวนป่ามิได้ขึ้นอยู่กับระเบียบกรมป่าไม่ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่า หรือการโอนทะเบียนสวนป่า พ.ศ. 2535 แต่ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เป็นสำคัญ ความในข้อ 5 ของระเบียบดังกล่าวเป็นการลอกข้อความมาจากบทบัญญัติของมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสวนป่าฯ โดยตรง ซึ่งที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดินนั้นเป็นที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ตามมาตรา 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติสวนป่าฯ ส่วนปัญหาว่าที่ดินดังกล่าวที่มีการปลูกป่าอยู่ก่อนแล้ว จะขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้หรือไม่ เมื่อพิจารณาคำนิยาม “สวนป่า” และ “ต้นไม้” ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสวนป่าฯ ประกอบแล้วจะเห็นได้ว่า สวนป่า หมายถึง ที่ดินที่ได้ขึ้นทะเบียนตามมาตรา 5 เพื่อทำการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และคำว่า ต้นไม้ หมายถึง ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่แล้วหรือ

⁷⁶ ระเบียบกรมป่าไม้, ข้อ 9.

ปลูกขึ้น ฯลฯ การทำสวนป่าจึงหมายถึงการปลูกและบำรุงรักษาดินไม้ที่ปลูกขึ้นใหม่หรือการบำรุงรักษาดินไม้ที่ขึ้นอยู่เดิมด้วย ประกอบกับมาตรา 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติสวนป่าฯ ก็ได้มีข้อความจำกัดไว้ว่า จะขอขึ้นทะเบียนเป็นส่วนป่าได้ เฉพาะที่ดินที่ยังมิได้ดำเนินการเพื่อการปลูกป่าอยู่แล้ว ดังนั้น ที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ได้ปลูกป่าอยู่ก่อนแล้ว จึงสามารถขอขึ้นทะเบียนสวนป่าตามมาตรา 4 (1) ประกอบกับมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติสวนป่าฯ ได้

อนึ่ง คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 8) มีข้อสังเกตว่า หากมีการขอขึ้นทะเบียนที่ดินที่มีไม้หวงห้ามขึ้นตามธรรมชาติอยู่ก่อนแล้วเป็นส่วนป่า น่าจะได้พิจารณาโดยรอบคอบ เพราะว่าอาจเป็นช่องทางให้มีการขอขึ้นทะเบียนสวนป่าเพื่อทำการตัดฟันไม้หวงห้ามที่ขึ้นอยู่ก่อนแล้วได้ ซึ่งจะตรวจสอบได้ยากว่าไม้เหล่านั้นได้มาจากการทำสวนป่าหรือไม่ นอกจากนี้ผู้ที่ปลูกป่าทดแทนไม้ที่ตัดตามข้อกำหนดในสัมปทานการทำไม้ ฯลฯ อาจถือโอกาสขอขึ้นทะเบียนสวนป่าตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสวนป่าฯ เพื่อตัดฟันไม้ดังกล่าวได้⁷⁷

แม้ว่ากรมป่าไม้จะได้แนวทางการปฏิบัติสำหรับการรับขึ้นทะเบียนที่ดินเพื่อเป็นส่วนป่าแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเจ้าหน้าที่ได้ติดตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ให้ไว้ดังกล่าวออกไปหลายแนวทาง จนหาข้อยุติไม่ได้ โดยแต่ละฝ่ายมีความเห็น ดังนี้

ฝ่ายที่หนึ่ง เห็นว่า ที่คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความการขึ้นทะเบียนสวนป่าให้ขึ้นได้ เฉพาะไม้ที่มีการปลูกขึ้นและบำรุงเท่านั้น จึงจะสามารถทำไม้ออกตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เพราะข้อสังเกตของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ระบุว่า “หากมีการขอขึ้นทะเบียนที่ดินที่มีไม้หวงห้ามขึ้นตามธรรมชาติอยู่ก่อนแล้วเป็นส่วนป่า น่าจะได้พิจารณาโดยรอบคอบ เพราะว่าอาจเป็นช่องทางให้มีการขึ้นทะเบียนสวนป่าเพื่อทำการตัดฟันไม้หวงห้ามที่ขึ้นอยู่ก่อนแล้ว หรือเป็นช่องทางให้ผู้ปลูกป่าทดแทนไม้ที่ตัดตามข้อกำหนดในสัมปทานการทำไม้ อาจขอขึ้นทะเบียนสวนป่าเพื่อตัดฟันไม้ดังกล่าวตามพระราชบัญญัติสวนป่าได้” แสดงว่าเฉพาะไม้หวงห้ามที่ขึ้นโดยการปลูกเท่านั้น จึงจะทำไม้ออกได้ตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เมื่อมีการนำที่ดินมาขึ้นทะเบียนสวนป่า ส่วนไม้หวงห้ามที่ขึ้นอยู่ในที่ดินตามธรรมชาติ (มิได้มีการปลูกขึ้น) ในการทำไม้ ออกต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 เท่านั้น

ฝ่ายที่สอง เห็นว่า ไม้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น จากเหง้า จากเมล็ดที่ปลิวมาตกในที่ดิน หรือแตกหน่อจากตอของต้นเดิมที่ตัดไปแล้ว ก็สามารถทำไม้ออกได้ ถ้าได้นำที่ดินที่มีไม้นั้น ขึ้นอยู่มาขึ้นทะเบียนสวนป่าตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535

⁷⁷ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หนังสือ ที่ นร 0601/203 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2536 เรื่องเสร็จที่ 83/2536.

กรมป่าไม้พิจารณาความเห็นของทั้ง 2 ฝ่ายดังกล่าวข้างต้นแล้ว เห็นว่า เป็นการขัดแย้งกันในสาระสำคัญและเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องหาข้อยุติ ดังนั้น จึงมีหนังสือ ค่วนที่สุดที่ ทส 1610 /10482 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2547 ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อให้คณะกรรมการกฤษฎีกาได้โปรดพิจารณาข้อกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ชัดเจนอีกครั้ง

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 8) ได้พิจารณาข้อหารือของกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้แทนของหน่วยงานดังกล่าว เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว ข้อหารือนี้มีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า ที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดินที่มีไม้หวงห้ามขึ้นตามธรรมชาติอยู่ก่อนแล้ว จะรับขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ได้หรือไม่ คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 8) เห็นว่า มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดนิยามคำว่า “สวนป่า” หมายความว่า ที่ดินที่ได้ขึ้นทะเบียนตามมาตรา 5 เพื่อทำการปลูกและบำรุงรักษาดันไม้เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และนิยามคำว่า “ดันไม้” หมายความว่า ดันไม้ที่ขึ้นอยู่แล้วหรือปลูกขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ และหมายความรวมถึงดันไม้ที่ขึ้นอยู่แล้วหรือปลูกขึ้นเพื่อประโยชน์อย่างอื่น แต่อาจใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ได้ด้วยจากบทนิยามดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า การทำสวนป่าจะต้องเป็นการปลูกและบำรุงรักษาดันไม้ แต่ที่ดินที่จะนำมาขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้อาจมีดันไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามขึ้นอยู่แล้วหรือปลูกขึ้นก็ได้ ส่วนปัญหาว่าไม้หวงห้ามที่ขึ้นอยู่ก่อนแล้วนั้น จะต้องเป็นไม้หวงห้ามที่ปลูกขึ้นเองเท่านั้น หรือรวมถึงไม้หวงห้ามที่ขึ้นเองตามธรรมชาติในที่ดินด้วยนั้น เห็นว่า ในที่ดินแปลงหนึ่งๆ อาจมีดันไม้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากเมล็ดที่ปลิวมาตกในที่ดิน หรือการแตกหน่อจากตอของดันเดิมที่ตัดไปแล้ว หรือจากเหตุอื่นใดก็ตาม ซึ่งดันไม้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาตินั้นอาจเกิดขึ้นได้ทั้งก่อนและภายหลังการปลูกสร้างสวนป่า คำนิยามคำว่า “ดันไม้” จึงหมายความถึง ดันไม้ที่ขึ้นอยู่แล้วหรือปลูกขึ้น ดังนั้น ที่ดินที่มีไม้หวงห้ามขึ้นเองตามธรรมชาติอยู่ก่อนแล้ว จึงสามารถขึ้นทะเบียนสวนป่าได้

สำหรับข้อสังเกตของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 8) ในเรื่องเสร็จที่ 83/2536 นั้น มุ่งประสงค์ที่จะให้นายทะเบียนรับขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าด้วยความรอบคอบ เพื่อมิให้มีการนำที่ดินขึ้นทะเบียนสวนป่าไปใช้ในทางที่ผิดจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้ขึ้นทะเบียนสวนป่าเพื่อทำการปลูกและบำรุงรักษาดันไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามมิใช่มีเจตนาเพียงจะตัดไม้หวงห้ามที่ขึ้นตามธรรมชาติไปขายเท่านั้น⁷⁸

⁷⁸ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หนังสือ ค่วนที่สุด ที่ นร 0901 / 0540 ลงวันที่ 26 เมษายน 2548. เรื่องเสร็จที่ 268/2548.

การตอบข้อหาหรือของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาทั้ง 2 ครั้งแล้ว เป็นอันหาข้อยุติได้ว่า ที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่า แม้มีต้นไม้ที่ปลูกขึ้นหรือมีขึ้นเองตามธรรมชาติอยู่ก่อนแล้ว ก็สามารถนำมาขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้

ก่อนรับขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าหากมีที่ดินที่ขอขึ้นทะเบียนเป็นที่ดินที่มีหนังสืออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติให้บุคคลเข้าทำการปลูกป่าในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ หรือเข้าทำการปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรม ให้นายทะเบียนสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบและทำรายงานเกี่ยวกับสถานที่ตั้ง สภาพที่ดิน ชนิด ขนาด ปริมาณ และจำนวนของไม้ ตลอดจนรายละเอียดของที่ดินที่ขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าและในกรณีที่เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ หรือไม้ที่การทำไม้ต้องได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จดแจ้งในรายงานดังกล่าวให้แจ้งชัดตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ทั้งนี้ให้รายงานผลการตรวจสอบก่อนนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง

เมื่อได้รับรายงานผลการตรวจสอบให้นายทะเบียนสั่งให้ผู้ยื่นคำขอเก็บหาของป่า แฝวถางป่า ตัด โคน เก็บริบ สุมเผา ทำลาย หรือสงวนไว้ซึ่งไม้หรือของป่าดังกล่าว โดยผู้ยื่นคำขอเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

ไม้และของป่าที่ได้มาให้ตกเป็นของแผ่นดิน⁷⁹

3.5.3 ต้องจัดให้มีดวงตรา

ผู้ทำสวนป่าต้องจัดให้มีตราเพื่อแสดงการเป็นเจ้าของไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า และจะนำตราออกใช้ได้เมื่อได้นำขึ้นทะเบียนแล้ว

ตราที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับตี ดอก หรือประทับที่ไม้ซึ่งผู้ทำสวนป่าจะตัดหรือโค่นต้องเป็นตราที่มีการรับรองจากนายทะเบียน โดยมีเครื่องหมายนายทะเบียนทำกำกับไว้ด้วย⁸⁰ ซึ่งกรมป่าไม้ได้ออกระเบียบเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนและการใช้ดวงตราไว้ สรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) ให้ผู้ทำสวนป่า จัดทำตราแสดงการเป็นเจ้าของไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า โดยให้มีรูปรอยตราอย่างใดก็ได้แต่ต้องมีอักษรย่อของจังหวัดท้องที่ที่ขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าด้วย
- 2) ให้ผู้ทำสวนป่ายื่นคำขอขึ้นทะเบียนตรา ตามแบบ สป. 7

⁷⁹ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 7.

⁸⁰ แหล่งเดิม. มาตรา 9.

3) เมื่อนายทะเบียนส่งรับขึ้นทะเบียนตราแล้ว ให้นายทะเบียนทำเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใดไว้ที่รอยตรา เพื่อเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบและป้องกันการปลอมแปลงและออกหนังสือรับรองขึ้นทะเบียนตราตามแบบ สป. 8 และหนังสือรับรองตราตามแบบ สป. 9 และส่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งรายการขึ้นทะเบียนและการรับรองตราและประทับรูปรอยตราไว้ในทะเบียนตราตามแบบ สป. 10

4) ตราที่ขึ้นทะเบียนและมีการรับรองจากนายทะเบียน ณ สวนป่าใด ให้ใช้ติดอก ประทับ หรือแสดงตราไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าแห่งนั้น จะนำไปติดอก ประทับ หรือแสดงตราไม้อื่นไม่ได้

5) การยกเลิกตราจะกระทำได้ในกรณีดังนี้ ผู้ทำสวนป่าประสงค์จะยกเลิกตราบุสลายในสาระสำคัญ, ตราสูญหาย, และผู้ทำสวนป่าไม่ประสงค์จะทำสวนป่าต่อไป⁸¹

3.5.4 การทำไม้จากสวนป่า

ในการทำไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า สามารถตัดหรือโค่นไม้ แปรรูปไม้ ค้ำไม้ มีไม้ไว้ในครอบครอง และนำไม้เคลื่อนที่ผ่านด่านป่าไม้ได้ ยกเว้นการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ ยังคงอยู่ในบังคับตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้⁸²

บทบัญญัติในเรื่องการทำไม้จากสวนป่าข้างต้นตามมาตรา 10 นั้น นับว่าเป็นหัวใจความสำคัญของพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เพราะการกระทำทั้งหลายได้แก่การทำไม้ การแปรรูปไม้ ค้ำไม้ มีไม้ไว้ในครอบครอง และนำไม้เคลื่อนที่ผ่านด่านป่าไม้ได้ ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 เพียงแต่ผู้ทำสวนป่าตามพระราชบัญญัติสวนป่าต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในการอนุญาตเท่านั้น ยกเว้นกรณีเดียวคือ การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ยังคงอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าไม่ต้องเสียค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ด้วย⁸³

ก่อนการตัดหรือโค่นไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าให้ผู้ทำสวนป่าแจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อออกหนังสือรับรองการแจ้ง และเมื่อแจ้งแล้วให้ผู้ทำสวนป่าดำเนินการตัดหรือโค่นไม้ดังกล่าวได้

⁸¹ ระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการขึ้นทะเบียน การรับรอง การติดอก ประทับ หรือแสดง การยกเลิก และการทำลายตราที่ใช้ในกิจการสวนป่า พ.ศ. 2535.

⁸² พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 10.

⁸³ แหล่งเดิม. มาตรา 14.

การแจ้งและการออกหนังสือรับรองการแจ้งให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดในการนี้ นายทะเบียนอาจกำหนดเงื่อนไขอื่นใดที่ผู้ทำสวนป่าต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการตัดหรือโค่นไม้ การตี ดอก หรือประทับตราที่ไม่ไว้ด้วยก็ได้⁸⁴

ก่อนการตัดโค่นไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า ผู้ทำสวนป่าต้องแจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน ซึ่งกรมป่าไม้ได้กำหนดระเบียบว่าด้วยการแจ้งและรับรองการตัดหรือโค่นไม้เพื่อให้ผู้ทำสวนป่าต้องปฏิบัติตามขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

- 1) ให้ผู้ทำสวนป่าแจ้งการตัดหรือโค่นไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าตามแบบ สป. 12 พร้อมด้วยหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบ สป. 12
- 2) เมื่อผู้ทำสวนป่าแจ้งการตัดหรือโค่นไม้แล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งส่งเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบไม่ว่ามีชนิดและจำนวนไม้ถูกต้องหรือไม่ และพิจารณาออกหนังสือรับรองการแจ้งตัดหรือโค่นไม้ตามแบบ สป. 13
- 3) ให้ผู้ทำสวนป่าเก็บรักษาหนังสือรับรองการแจ้ง หนังสือบัญชีรายการไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี นับแต่วันที่นำไม้เคลื่อนที่ออกจากสวนป่าเสร็จสิ้นแล้ว
- 4) บุคคลผู้รับโอนไม้ท่อน ไม้แปรรูป หรือสิ่งประติมากรรม ที่ได้มาจากการทำสวนป่าต้องมีหลักฐาน สำเนาหนังสือรับรองการแจ้งตัดหรือโค่นไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับรองถูกต้องและหนังสือแสดงบัญชีรายการไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าหรือหนังสือกำกับไม้แปรรูป หรือใบเบิกทางตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้⁸⁵

3.5.5 การนำไม้เคลื่อนที่

ไม้ที่จะนำเคลื่อนที่ออกจากสวนป่า ต้องมีรอยตีตรา ดอก หรือประทับ หรือแสดงการเป็นเจ้าของ และในการนำเคลื่อนที่ผู้ทำสวนป่าต้องมีหนังสือรับรองการแจ้งตลอดจนบัญชีแสดงรายการไม้กำกับไปด้วยตลอดเวลาการนำเคลื่อนที่ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี⁸⁶

⁸⁴ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 11.

⁸⁵ ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการแจ้ง การออกหนังสือรับรองการแจ้งตัดหรือโค่นไม้ การเก็บหนังสือรับรองการแจ้ง บัญชีแสดงรายการไม้ เอกสารสำคัญเกี่ยวกับการดังกล่าว การขอ การออกใบแทนหนังสือรับรองการแจ้ง และหลักฐานแสดงการ ได้มีโดยชอบจากการทำสวนป่า พ.ศ. 2535.

⁸⁶ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 13.

และเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ การตัด หรือโค่นไม้ในสวนป่า ตลอดจนการนำไม้เคลื่อนที่จากสวนป่า ผู้ทำสวนป่าต้องเก็บรักษาหนังสือรับรองการแจ้งบัญชีแสดงรายการไม้ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดังกล่าวไว้ที่สวนป่า เพื่อแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่⁸⁷

หลักเกณฑ์และวิธีการเงื่อนไขที่กรมป่าไม้กำหนดเกี่ยวกับการนำไม้จากสวนป่าเคลื่อนที่ สรุปได้ดังนี้

1) เมื่อผู้ทำสวนป่าจะนำไม้ท่อน ไม้แปรรูป หรือสิ่งประดิษฐ์ฯ จำนวนใดเคลื่อนที่ออกจากสวนป่า ให้ผู้ทำสวนป่าออกหนังสือแสดงบัญชีรายการไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าตามแบบ สป. 15 กำกับไม้ท่อน ไม้แปรรูป หรือสิ่งประดิษฐ์ฯ ที่จะเคลื่อนที่ และต้องมีรอยตรา ตีดอกประทับ หรือแสดงการเป็นเจ้าของตามหลักเกณฑ์ ตลอดจนต้องมีสำเนาหนังสือรับรองการแจ้งที่หน่วยงานเจ้าหน้าที่ได้รับรองถูกต้องกำกับไปด้วยตลอดเวลาที่นำเคลื่อนที่

2) ผู้ค้าไม้ท่อน ไม้แปรรูป หรือสิ่งประดิษฐ์ฯ ที่นำเคลื่อนที่จากสวนป่าแล้ว ต้องออกหนังสือแสดงบัญชีรายการไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า ตลอดจนต้องมีสำเนาหนังสือรับรองการแจ้งที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับรองถูกต้อง มอบให้แก่ผู้รับโอนหรือผู้นำเคลื่อนที่ทุกรายที่มีการจำหน่าย หรือนำเคลื่อนที่ไปจากสถานที่ค้าหรือสถานที่ครอบครองเพื่อการค้า

3) หนังสือแสดงบัญชีรายการไม้ที่ได้จากการทำสวนป่า ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มจำนวนเล่มละ 50 ฉบับ แต่ละฉบับมีสามตอน ตอนปลายใช้กำกับไม้เคลื่อนที่ ตอนกลางให้นำส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในวันที่ 15 ของเดือนถัดไปทุกเดือน ส่วนตอนต้นขั้วให้ผู้ทำสวนป่าหรือผู้ค้าไม้เก็บรักษาไว้

4) หนังสือแสดงบัญชีรายการไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า แต่ละเล่มจะใช้ได้ต่อเมื่อผู้ทำสวนป่าหรือผู้ค้าไม้ท่อน ไม้แปรรูป หรือสิ่งประดิษฐ์ฯ ที่นำเคลื่อนที่ออกจากสวนป่าแล้วได้นำไปให้จังหวัดท้องที่หรือสำนักงานส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชน กรมป่าไม้ แล้วแต่กรณีลงทะเบียนเล่มที่ของหนังสือแสดงบัญชีรายการไม้เล่มนั้น

5) หนังสือแสดงบัญชีรายการไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า ให้ใช้กำกับระหว่างนำเคลื่อนที่ทั่วราชอาณาจักรได้ไม่เกิน 7 วัน นับตั้งแต่วันและเวลาที่ออกหนังสือแสดงบัญชีรายการไม้⁸⁸

⁸⁷ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 15.

⁸⁸ ระเบียบกรมป่าไม้วางด้วยการนำไม้ท่อน ไม้แปรรูป หรือสิ่งประดิษฐ์ฯ ที่ได้มาจากการทำสวนป่าเคลื่อนที่ พ.ศ. 2535.

3.5.6 การโอนสวนป่า

ในกรณีผู้ทำสวนป่าตาย หรือโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินที่ทำสวนป่าให้แก่บุคคลอื่น หรือผู้ทำสวนป่าซึ่งมีสิทธิตามสัญญาเช่าหรือเช่าซื้อในที่ดินที่ทำสวนป่า ถูกเลิกสัญญาเช่า หรือเช่าซื้อ หากทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้ทำสวนป่า ผู้รับโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดิน หรือผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินที่มีการเลิกสัญญาเช่าหรือเช่าซื้อแล้วแต่กรณี ประสงค์จะทำสวนป่าในที่ดินดังกล่าวต่อไป ให้แจ้งการขอรับโอนทะเบียนสวนป่าต่อนายทะเบียนภายใน 180 วัน นับแต่วันที่ผู้ทำสวนป่าตาย หรือมีการโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองหรือมีการเลิกสัญญาเช่าหรือเช่าซื้อแล้วแต่กรณี หากไม่แจ้งภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนสวนป่าสิ้นสุดลง⁸⁹

การโอนทะเบียนสวนป่าตามระเบียบกรมป่าไม้ สรุปมีดังนี้

- 1) การโอนทะเบียนสวนป่ากระทำได้ในกรณีผู้ทำสวนป่าตาย, ผู้ทำสวนป่าโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินที่ทำสวนป่าให้แก่บุคคลอื่น, ผู้ทำสวนป่าซึ่งมีสิทธิตามสัญญาเช่าหรือเช่าซื้อ ในที่ดินที่ทำสวนป่าถูกเลิกสัญญาเช่าหรือเช่าซื้อ⁹⁰
- 2) ผู้มีสิทธิขอรับโอนทะเบียนสวนป่า ได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้ ทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้ทำสวนป่า ผู้รับโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดิน, ผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินที่มีการเลิกสัญญาเช่าหรือเช่าซื้อ⁹¹
- 3) ให้ผู้มีสิทธิขอรับโอนทะเบียนสวนป่าหากประสงค์จะทำสวนป่าต่อไป ให้แจ้งการขอรับโอนทะเบียนสวนป่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามแบบ สป. 6 พร้อมหลักฐานที่ระบุไว้ในแบบ สป. 6 ภายใน 180 วัน นับแต่วันที่ผู้ทำสวนป่าตาย หรือมีการโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองหรือมีการเลิกสัญญาเช่าซื้อแล้วแต่กรณี⁹²
- 4) การอนุญาตให้โอนทะเบียนสวนป่าให้นายทะเบียนลงรายการโอนในทะเบียนสวนป่าแล้วส่งสำเนาเรื่องราวทั้งหมดให้ป่าไม้เขตท้องที่และกรมป่าไม้ทราบ⁹³

⁸⁹ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 19.

⁹⁰ ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนสวนป่าและการโอนทะเบียนสวนป่า พ.ศ. 2535, ข้อ 14.

⁹¹ แหล่งเดิม. ข้อ 15.

⁹² แหล่งเดิม. ข้อ 16.

⁹³ แหล่งเดิม. ข้อ 17.

3.5.7 การยกเลิกสวนป่า

ในกรณีที่ผู้ทำสวนป่าไม่ประสงค์จะทำสวนป่าต่อไป ให้แจ้งเป็นหนังสือพร้อมกับนำตราไปทำลายต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ และให้ถือว่าหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าสิ้นสุดลง⁹⁴

ซึ่งการสิ้นสุดลงของหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนสวนป่า เป็นไปตามระเบียบกรมป่าไม้เพิ่มเติมกรณีผู้ทำสวนป่าจะยกเลิกเอง แล้วยังมีกรณีที่ผู้มีสิทธิขอรับโอนสวนป่าไม่แจ้งการขอรับโอนทะเบียนสวนป่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใน 180 วัน และกรณีที่นายทะเบียนสั่งเพิกถอนการขึ้นทะเบียนสวนป่า⁹⁵

บทบัญญัติฯ ในพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ตลอดจนระเบียบต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วทำให้ทราบเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ว่า รัฐต้องการส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อเพิ่มปริมาณไม้เพื่อใช้สอยให้มากขึ้น เนื่องจากรัฐได้ปิดป่าสัมปทานทำไม้ไปตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532 และประเด็นสำคัญก็คือ ผู้เป็นเจ้าของไม้ที่ได้จากการทำสวนป่า สามารถดำเนินการต่างๆ เช่น การทำไม้ ตัดโค่น แปรรูปไม้ นำไม้เคลื่อนที่ได้โดยไม่ตกอยู่ในบังคับตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ยกเว้นกรณีการตั้งโรงงานแปรรูปไม้เท่านั้นที่ยังคงต้องมีการขออนุญาตตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่

⁹⁴ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, มาตรา 18.

⁹⁵ ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนสวนป่าและการโอนทะเบียนสวนป่า พ.ศ. 2535, ข้อ 18.